

Tekstdel

Tema 1 – Arealforvaltning	4
Arealnøytralitet og jordvern	4
Bruk av areal	5
Næring	5
Bolig	5
Fritidsbolig	6
Industri	6
Infrastruktur	7
Naturvern	7
Jordvern	8
Sentrumsutvikling	8
Tema 2 – Klima, natur og bærekraft	9
Kommunens planleggingsansvar	9
Reduksjon av CO ₂	9
Kommunale innkjøp	10
Naturmangfold	11
Biologisk mangfold	11
Klimatilpasning	11
Klimaomstilling	13
Klimaendringenes effekter i Bjerkreim kommune	13
Klimarisiko	14
Tema 3 – Befolkning	14
Befolkningsutvikling	14
Befolkningsfremskrivning	14
Ønsket utvikling	15
Kommunens rolle	15
Bostedsattraktivitet	16
Tema 4 – Næring	16
Næringslivet i Bjerkreim i dag	16
Næringutvikling	17
Grønn omstilling	17
Videre utbygging av fritidsboliger	18

Vindkraft.....	19
Vannkraft.....	19
Landbruksbasert næring.....	20
Reiselivsutvikling	20
Naturbasert reiseliv	20
Landbruksbasert reiseliv.....	21
Destinasjon Bjerkreim	22
Tema 5 – Transport og trafiksikkerhet	23
Effektiv og klimatilpasset infrastruktur	23
Kollektiv og kollektivknutepunkt	23
Transporttilbudet	24
Digital kompetanse.....	24
E39 – Kortsiktige og langsiktige effekter og muligheter	24
Kommunale veier	24
Gang- og sykkelveier.....	25
Trafiksikkerhet	25
Trafiksikker kommune	26
Tema 6 – Kultur, fritid og folkehelse	26
Kultur	27
Kulturbegrepet	27
Lovpålagte oppgaver	27
Kulturfylket Rogaland	27
Overordnet målsetting	27
Delmål for planperioden	28
Kulturminner	28
Kommunaleplan for kulturminner, Bjerkreim, 2006-2010.....	28
Folkehelse.....	28
Definisjoner	28
Folkehelsearbeid i Bjerkreim kommune.....	29
Positive faktorer i Bjerkreim kommune.....	29
Folkehelseutfordringer i Bjerkreim kommune	29
1. Kosthold og ernæring	30
2. Fysisk aktivitet	30
3. Utjevne sosiale helseforskjeller	30

4. Nærmiljø, fritid og deltakelse	30
Overordnede mål for folkehelsearbeidet i Bjerkreim kommune	30
Strategier for å nå målene.....	30
Tema 7 – Barn, unge og eldre, samt boligsosiale hensyn.....	31
Barn og unge	31
Rettigheter og medvirkning.....	31
Oppvekstplan	32
Universell utforming.....	32
Verdien av mangfold	33
Psykososialt miljø	33
Eldre	34
Eldres rettigheter	34
Aldersvennlig samfunn	34
Aldersvennlig lokalsamfunn og reformen «Bu trygt heime».....	35
Reformen «Leve hele livet».....	35
Omsorgstrappen.....	36
Boligsosiale hensyn:	36
Tema 8 – Landbruk	37
Nasjonale landbruksmål	37
Struktur i landbruket og nyinvesteringer	38
Matjord og selvforsyningsgrad	39
Samordning mellom jordbruk og skogbruk	39
Husdyrgjødsel	40
Myr	40
Landbruket i 2050.....	40
Tema 9 – Helse og beredskap.....	41
Helse.....	41
Lovgrunnlag	41
Barnevernreformen.....	42
Fremtidsrettete helsetjeneste.....	42
Fremtidig utfordringsbildet i korte trekk.....	42
Lokale forhold/mål	43
Beredskap.....	43
Definisjon og lovgrunnlag.....	43

Helseberedskap	44
Definisjon.....	44
Kritiske samfunnsfunksjoner (og kritisk infrastruktur)	44
Utdypende målsettinger og strategier	45
Tema 10 – Kommunen som lokalsamfunn og tjenesteyter	46
Kommunen som lokalsamfunn.....	46
Kommunen som tjenesteyter	47
Skole	47
Barnehage.....	48
Kulturskule.....	48
Bibliotek.....	48
Helsetjeneste	48
Integrering	49
Omsorgssenter	49
Barnevern	49
Administrasjon og politikk.....	49
Samfunnsutviklingen og veien videre.....	50

Tema 1 – Arealforvaltning

Under temaet arealforvaltning skal de strategiske handlingene/ arealstrategien fremgå.

Temaet skal bidra til å gi en tett og god kobling mellom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, og tilrettelegge for strategiske diskusjoner om arealdisponering uten direkte kobling til selve plankartet. En klar arealstrategi vil gi forutsigbarhet for eksterne aktører og vil danne grunnlag for en tidlig politisk dialog og forankring. Arealstrategien skal gi mulighet for å kontrollere at utviklingen går i riktig retning. Samtidig skal det erkjennes at en tydelig arealstrategi er aller viktigst for kommuner med utbyggingspress, og følges opp mer konkret i arealdelen. Begreper som senterstruktur, transportsystem, grønnstruktur og utbyggingsmønster står sentralt. Noen strategier vil krysse over i andre tema.

Arealnøytralitet og jordvern

Nedbygging av areal er en av de største globale utfordringene vi har. Arealnøytralitet betyr netto null tap av natur. At kommunen skal oppnå full arealnøytralitet innebærer at for hvert areal som bygges ut, må tilsvarende areal fjernes et annet sted, slik at naturen kan ta tilbake de arealene den tidligere har mistet. Hovedtanken bak målet om arealnøytralitet er å bevare det biologiske naturmangfoldet.

Et mål om full arealnøytralitet er ikke realistisk i Bjerkreim kommune. Vi ønsker fortsatt vekst og ønsker flere innbyggere velkommen. Målet må være at vi hele tiden fokuserer på å stanse tapet av naturmangfold ved å gjenbruke, fortette i allerede utbygde arealer, og bygge på en måte som innebærer minst mulig negativ påvirkning av naturen.

Jordvern har i de senere år fått større fokus. Det er en konstant balanse mellom behov for areal til utbygging, og behovet for areal til matproduksjon. Norge har lite dyrket areal sammenlignet med andre land, og man har derfor innsett viktigheten for å ta vare på det vi har.

Nasjonalt er det en målsetning om å begrense reduksjon av matjord til 2000 dekar årlig. Dette er innskrenket nylig, fra 3000 dekar.

Jordvern skal være et overordna hensyn i arealforvaltningen i Bjerkreim.

Bruk av areal

For å tilpasse oss klimaet, og planlegge på en bærekraftig måte, må vi ta hensyn til konsekvensene av klimaendringer. I forbindelse med kommuneplanens arealdel må det kartelegges hvilke områder som vil være særlig utsatt for klimaendringer.

Vi må, med andre ord, planlegge godt og bruke arealene våre smart. For å klare overgangen til et lavutslippssamfunn må all arealbruk støtte opp om de miljømål som er fastsatt på globalt, regionalt og kommunal plan. Les mer under tema 2 Klima, natur og bærekraft.

Næring

I Bjerkreim bør detaljvarehandel i utgangspunktet samles på Vikeså og i Bjerkreim sentrum. Industri og annen næring skal lokaliseres på industri- eller næringsområder som er utviklet og regulert spesielt til dette formålet. Dette er nettopp for å styrke næringens muligheter for utvikling, og at de sammen kan utvikle hverandre.

Transporttung industri skal ligge langs planlagt eller eksisterende infrastruktur.

I sentrumsområder skal reguleringsplaner ha bestemmelser som sier at næringsvirksomhetene skal ha publikumsrettede funksjoner, som for eksempel forretninger ut mot offentlig vei.

Bolig

Utbyggingsmønstre og transportsystem må samordnes for å oppnå effektive løsninger. I tettstedsområder, som Vikeså og Bjerkreim sentrum, bør det legges vekt på høy arealutnyttelse og fortetting.¹ Boligfelt skal i utgangspunktet plasseres nær kommunens hovedfunksjoner, spesielt infrastruktur og kollektivknutepunkt. Vikeså er et naturlig utgangspunkt for kollektivknutepunkt, og det bør utvikles boligområder i samsvar med et kommende kollektivknutepunkt på Vikeså.

All planlegging av bolig skal vurdere følgende:

1. Avstand og forholdet til næringsvirksomhet
2. Avstand og forholdet til infrastruktur og kollektivknutepunkt spesielt
3. Avstand og forholdet til aktiviteter og turområder
4. Forholdet til universell utforming

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/689bae9d728e48e8a633b024dcd6b34c/sprbatp.pdf>

5. Generelt skal alle boligområders påvirkning på matjord og naturmangfold vurderes

Naturlige utvidelser av eksisterende boligfelt vil vurderes før det tas i bruk nye arealer. Sammenhengende naturområder er avgjørende for arters overlevelse, og mange oppstykkede boligfelt samsvarer svært dårlig med naturmangfoldets grunnprinsipper.

Fritidsbolig

Bjerkreim kommune avsetter arealer til fritidsbebyggelse i kommuneplanens arealdel. I forhold til denne arealreserven må det vurderes om det i fremtiden må bygges tettere enn det som har vært vanlig for å spare større naturområder. Fortetting i eksisterende hyttefelt bør prioriteres før nye områder bygge ut.

Helhetlig planlegging er et nøkkelord innenfor samfunnsplanlegging, også innenfor turismesatsing. Alle planer i Stavtjørn-området må vurderes opp i mot den helhetlige satsingen på Stavtjørn. Viktige fokusområder ved regulering på Stavtjørn vil være bidrag til infrastruktur, utleieenheter, fortetting av eksisterende areal, tilknytning til skiløyper og generell utforming med hele området som bakgrunn.

Andre områder som er lagt ut til fritidsboliger i kommunen, og eventuelle andre satsingsområder for fritidsboliger skal vurderes i kommuneplanens arealdel. Les mer om fritidsboliger under Tema 4 «Næring».

Industri

Industri skal i hovedsak lokaliseres i industriområder utenfor boligområder, sentrumsfunksjoner og detaljvarehandel. Industri bør plasseres nær knutepunkter på ny E39. Industri må også planlegges på en fornuftig måte, der industrier med brann- eksplosjons eller forurensingsfare legges i områder der det ikke ferdes folk, og som er naturlig plassert i utkanten av industrifelt.

Per i dag har kommunen avsatt flere industriområder i kommuneplanen. Det største området (Hetlandskogen) er ferdig regulert. Kommunen har gode forutsetninger for å tiltrekke seg ny areal- og kraftkrevende virksomhet, som kan bidra til å kompensere for et forventet redusert aktivitetsnivå i petroleumsnæringen i Rogaland. Den viktigste virkningen av ny areal- og kraftkrevende virksomhet vil være økt sysselsetting og verdiskaping i kommunen. Ved behov for nye arealer til industri vil kommunen vektlegge dette hensynet, sammen med hensynet til natur, friluftsliv og jordbruk.

Kommune har flere industriområder som det ikke er vist interesse for siden 2011. Områdene er til dels lite attraktive, og det kreves store kostnader for å opparbeide områdene. Noen av områdene har til dels stort konfliktpotensiale i forhold til natur- og kulturminnehensyn. Ved rullering av kommuneplanens arealdel skal ubenyttede arealer gjennomgå ved planvask. Etter planvask må kommunen vurdere å avsette nye næringsarealer for å kunne møte forespørsler fra interessenter som ønsker å etablere seg i kommunen.

Vindkraftverk

Bjerkreim kommune har i dag flere vindkraftverk. Arealbeslaget er stort.

Bjerkreim kommune er en attraktiv kommune for vindkraftverk, samtidig som konfliktnivået i forhold til andre interesser er høyt. Ved signering av ny global klimaplan har Norge forpliktet seg til å ta nødvendig hensyn til naturen. Gjennom EØS avtalen har Norge forpliktet seg til å ha norske regler

som tilsvarer EU-reglene. Dette innebærer at både lokale, regionale, nasjonale og internasjonale forpliktelser vil være bestemmende for ev. videreutbygging av vindkraft i kommunen. Endringer i konsesjonslov og plan- og bygningsloven har gitt strammere føringer for behandling av vindkraftverk. Les mer om vindkraft under tema 4.

Infrastruktur

Infrastruktur og fremkommelighet skal prioriteres i all planlegging.² Både innenfor fritidsboliger, boliger, næring, industri, offentlige bygg, attraksjoner etc. Infrastruktur og langsiktig overordnet planlegging er avgjørende for god utvikling. Infrastruktur krever store arealbeslag.

Knutepunkt for kollektivtransport skal være på Vikeså. Dette må utformes som et knutepunkt som binder det lokale kollektivtilbudet sammen med det regionale som skal gi sømløse overganger ved punktet. Det må planlegges for el-sykkellading, el-sparkesykkellading, lading av bil og parkering av bil. Det skal også i kollektivknutepunktet settes av areal til publikumsrettet næring.

Naturvern

I følge FNs naturpanel (IPBES) sin rapport om naturmangfold fra 2019, er omdisponering av areal den største trusselen mot naturmangfold. De største årsakene til tap av naturmangfold er³:

1. *Endringer i areal- og sjøbruk*
2. *Menneskelig rovdrift på dyre- og plantearter som skogdrift, landbruk, jakt og fiske*
3. *Klimaendringer*
4. *Forurensing*
5. *Spredningen av invaderende og fremmede arter*

I havet er overhøsting den viktigste årsaken til tap av marint naturmangfold.⁴

Våtmark og myr

Myr og våtmark er viktige arealer fordi de binder store vannmasser og bidrar til lagring av forurensede naturgasser⁵. Bjerkreim kommune sin målsetting er å forhindre inngrep i våtmark og myr.

Vassdrag

Kommunens arealplanlegging skal ivareta de rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag.⁶

«I forhold til inngrep i vernede vassdrag og andre vassdrag er det viktig at hensynet til naturmangfold ivaretas i tilstrekkelig grad. Utgangspunktet for kommunen er at skånsomme inngrep i vassdraget kan tillates.

I forhold til vassdragsforvaltning vil kommunen arbeide for å sikre helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av kommunens vannforekomster og den naturlige kantvegetasjonen for å sikre biologisk mangfold.

² <https://www.regjeringen.no/contentassets/689bae9d728e48e8a633b024dcd6b34c/sprbatp.pdf>

³ https://ipbes.net/sites/default/files/2020-02/ipbes_global_assessment_report_summary_for_policymakers_en.pdf

⁴ https://s3.amazonaws.com/kajabi-storefronts-production/sites/147029/themes/3131346/downloads/tIQZPI8TTLOC1D7JgpkT_Fakta-naturmangfold.pdf

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/vatmark/id2339659/>

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/t-1078-vernede-vassdrag/id425432>

Jordvern

Dyrket jord vil bli en stadig viktigere ressurs. Men for utbyggere blir det stadig billigere å bruke dyrket jord som byggegrunn.

«Norge har lite jordbruksareal sammenlignet med mange andre land. For å sikre matproduksjonen er det derfor viktig med et sterkt jordvern, kombinert med bedre utnyttelse av tilgjengelige jordbruksarealer. Samtidig må jordvern balanseres mot andre samfunnsbehov. Fremtidens utfordringer krever en helhetlig jordvernstrategi».⁷

Det tar århundrer å danne god matjord. Jordsmonnet er dermed i praksis en ikke-fornybar ressurs. Kommunen må derfor stille strenge krav til jordvern for å sikre tilstrekkelige arealer til matproduksjon.

Sentrumsutvikling

Bjerkreim kommune har gjennomført et parallelloppdrag med tema «Videreutvikling av Vikeså sentrum» med mål om en ny sentrumsplan for Vikeså.

I likhet med mange norske tettsteder bærer Vikeså sentrum preg av flere tiår med spredt og bilbasert utvikling. Etablering av ny trasé for Europavei 39 vil forkorte reisetiden mellom byer og tettsteder i regionen betydelig. Ny E39, som får fire kjørefelt og et begrenset antall avkjørsler, vil aktualisere Vikeså sentrum som naturlig rasteplass og handelssted på strekningen mellom Kristiansand og Stavanger - og vil trolig bidra til å endre premissene for sentrumsutvikling her.

Som følge av nye, nasjonale krav til flomsikring av bebyggelse, har kommunen besluttet at all bebyggelse i sentrum må ta utgangspunkt i at bygninger og viktige funksjoner er på flomsikker høyde på kote +79,05 moh. (flomsikker høyde uten klimapåslag, men med sikkerhetsmargin). Inkludert klimapåslag på 20 % blir flomsikker høyde på kote + 79,4. Dette utløser et betydelig investeringsbehov på Nesjane, som samtidig innebærer store muligheter for å skape en kompakt sentrumsstruktur med flerfunksjonell bebyggelse, bedre byøkologi og byrom.

Alt i alt vil ny sentrumsutvikling på Vikeså bli en katalysator og kraft for å styre den langsiktige utviklingen av hele tettstedet i en mer konsentrert og bærekraftig retning.

Planleggingen av sentrum vil fortsette i samarbeid med tomteeiere/ bedrifter. Et aktivt næringsliv vil være avgjørende for å komme i mål.

I forbindelse med at det skal gjøres større grep i sentrum må hensynet til visuelle kvaliteter ha stor betydning. Arkitektur og formgivning er et viktig virkemiddel for en bærekraftig utvikling. Våre bygde omgivelser skal ha god kvalitet, arkitekturen skal bidra til attraktive byer og steder, og til å gi samfunnet merverdi. Arkitektur er et verktøy som kan brukes for å oppnå viktige samfunns mål. Valg av løsninger for bygninger og uterom påvirker den sosiale bærekraften i lokalsamfunnene. Dette bidrar til livskvalitet, folkehelse, felleskap og gode nabolag.

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/landbrukseiendommer/innsikt/jordvern/id2009553/>

Tema 2 – Klima, natur og bærekraft

Klimaet er en del av naturen og dermed også av miljødimensjonen ved bærekraftig utvikling. Hvis vi skaper store klimagassutslipp eller ødelegger økosystem, kan det føre til store endringer i naturen som gjør det vanskelig for oss å leve og bo der vi gjør i dag. En bærekraftig utvikling er utvikling som skal tilfredsstille dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet for å tilfredsstille sine behov. Det er tre dimensjoner i en bærekraftig utvikling, det er klima og miljø, økonomi, samt sosiale forhold. Tema 2 omtaler omtaler den første dimensjonen, men det viktig å se sammenhengen mellom dette temaet og de andre dimensjonene.

Kommunens planleggingsansvar

Klimautslipp må reduseres betydelig de nærmeste tiårene for å følge opp Parisavtalen, som forplikter alle land til å redusere sine utslipp. I Parisavtalen under klimatoppmøtet i Paris i 2015 ble verdens land enige om å holde den globale oppvarmingen til godt under 2 grader, og at landene skal gjøre alt de kan for å begrense den til 1,5 grader. Når det blir varmere, påvirkes også dyre- og plantelivet. Klimaendringer, klimatilpasning og klimaomstilling er viktige tema i kommunens planleggingsansvar. De endelige utslippstallene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at utslippene av klimagasser i Norge gikk ned med 4,7 prosent fra 2022 til 2023.

Reduksjon av CO₂

Planen legger opp til retningslinjer som setter egne mål om reduksjon av CO₂. Målsetningen for Bjerkreim kommune er en reduksjon på 28 % innen 2030, med 2009 som referanseår. I 2009 hadde Bjerkreim kommune et utslipp på 55.578 tonn CO₂ ekvivalenter⁸. Det betyr at det må reduseres med 14.162 tonn CO₂ ekvivalenter for å oppnå målsetningen. Målsetningen er omdiskutert, på bakgrunn av at den ikke samsvarer med klimaloven, som sier at Norge skal redusere sine utslipp med 50 - 55 %, sammenlignet med referanseåret 1990⁹. Dette betyr at sammenlignet med referanseåret 2009, må Norge kutte mellom 55-60 % av sine CO₂ utslipp innen 2030. Bakgrunnen for at Bjerkreim kommune velger å bruke 2009 som referanseår er å ha en spesifikk referanse å forholde seg til som er målbar. Miljødirektoratets tall for kommunale utslipp strekker seg tilbake til 2009.

Bakgrunnen for at Bjerkreim kommune setter målsetningen betydelig lavere enn nasjonalt, er at den totalt største utslippsfaktoren i kommunen er landbruket. Kommunen mener at hensynet til matproduksjon og å motvirke ytterligere nedgang i selvforsyningsgrad¹⁰ teller sterkere enn hensynet til klima, i akkurat denne sammenhengen. Kommunen mener at sektorer som olje- og gass, industri, veitrafikk og annen transport, som nasjonalt står for over 80 % av utslippene i Norge må ta en større andel av utslippsreduksjonen¹¹. Landbruket står for nesten 9 %. Det er viktig å ha et, om ikke globalt, så i alle fall nasjonalt perspektiv når man vurderer klimaproblematikken. Kommunen mener at kommunen skal gjøre sitt i kampen for et bærekraftig samfunn, men at majoriteten av tiltakene ikke vil vises gjennom kommunale klimaregnskap. Bakgrunnen for dette er at klimaregnskapene ikke tar hensyn til indirekte utslipp, og baserer seg utelukkende på utslipp som skjer innenfor kommunegrensen.

⁸ <https://www.miljodirektoratet.no/klimagassutslipp-kommuner/?area=433§or=-2>

⁹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-60>

¹⁰ <https://www.nibio.no/nyheter/ferske-tal-om-norsk-sjolforsyning>

¹¹ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/klima/norske-utslipp-av-klimagasser/>

Eksempelvis vil et forbud mot bygging med betong i kommunen sørge for reduserte utslipp i byggebransjen, men i regnskapet vil kun kommunen hvor betongen blir produsert, registrere reduserte utslipp. Bjerkreim kommune mener derfor at målsetningen er realistisk, og at de faktiske utslippene vil reduseres betydelig i forhold til det faktiske målte utslippet innenfor kommunegrensene.

Bjerkreim kommune forplikter seg til å holde seg oppdatert på tiltak i landbruket, slik at utslippene også der kan reduseres i tiden som kommer. Teknologi, avl, plantemønstre og bruk av kjemikalier er alle temaer landbruksavdelingen er ansvarlige for, og temaet skal løftes frem i større grad enn tidligere. Kommunen har over lengre tid arbeidet for etablering av biogassanlegg i Dalane. I biogassanlegg blir biogass samla opp på en kontrollert måte og kan brukes som en energigass i stedet for å slippes ut i atmosfæren. Et biogassanlegg kan derfor betraktes som et klimatiltak som reduserer utslipp i landbruket. Kommunen ser likevel at utviklingen ikke er rask nok til at det er realistisk å opprettholde matproduksjonen, samtidig som man skal kutte utslipp i tråd med klimaloven.

Mellom 2009 og 2021 har Bjerkreim økt sine utslipp med 4,2 %. Kommunen er dermed en av 105 kommuner som ikke har greid å kutte noen utslipp. Dette tilsvarer 22,5 tonn per innbygger i kommunen. I 2022 hadde Bjerkreim kommune et totalt utslipp på 64 023 tonn CO₂-e i året (en økning på 0,8 % siden forrige år).

Det er samtidig viktig å merke seg at Bjerkreim har myrer, skog og annen utmark som binder opp CO₂. I følge Miljødirektoratet økte Bjerkreim sitt opptak av CO₂ med rundt 8000 tonn CO₂ ekvivalenter mellom 2010 og 2015. Tallene kommer hvert 5. år, og tallene for 2020 er dessverre fortsatt ikke klare (vil oppdateres før 2. gangs behandling). I 2015 bandt Bjerkreim opp 29.000 tonn CO₂ ekvivalenter. Dette er ikke ubetydelige tall, og må være en del av løsningen for å nå målsetningen om reduksjon av CO₂ i kommunen inn mot 2030 målene.

Kommunen som organisasjon skal kutte i samsvar med de nasjonale målene på 55 % innen 2030. Føringer og tiltak for hvordan dette gjennomføres vil være tema i ny klimaplan for kommunen.

Innen 2050 skal Bjerkreim kommune bidra til at regionen Rogaland blir et lavutslippssamfunn, i samsvar med klimaloven.

Kommunens langsiktige satsingsområder vil innarbeides i ny klimaplan. Kommunen vil ha målrettet fokus på følgende sektorer/ områder: Avfall og deponi, bygg og anleggsbransjen, kommunen som innkjøpspart, samarbeidspart og tilrettelegger, oppvarming privat, oppvarming bygg, landbruk, karbonfangst, ladeinfrastruktur, mat og matsvinn og skog.

Kommunale innkjøp

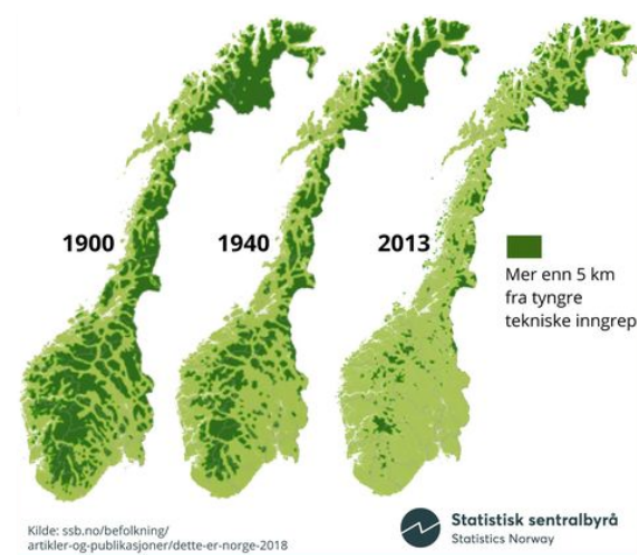
I St. Melding 13, Klimaplanen fra 2021 varsles det at det må stilles strengere krav i forbindelse med offentlige anskaffelser. Offentlig sektor er en offentlig sektor, som en stor forbruker, må få økte krav offentlige anskaffelser som en del av klimaarbeidet. Blant tiltakene som nevnes kan det bli krav til nullutslippstransport for leveranser til det offentlige.¹²

Bjerkreim kommune skal ta miljøhensyn og fremme klimavennlige løsninger når de kjøper inn varer og tjenester.

¹² <https://www.anskaffelser.no/nyhet/2021/01/regjeringens-klimaplan-vil-gi-okt-bruk-av-klimakrav-i-offentlige-innkjop-0>

Naturmangfold

På tampen av 2022 ble det signert en ny historisk naturavtale i Montreal i Canada. Avtalen er en milepæl for bevaring av verdens natur, og markerer et veiskille i global naturpolitikk. Vi har en oppfatning om at vi er et land full av natur og nok av arealer å ta av. Dette er en oppfatning som ikke stemmer med virkeligheten. Vi har i dag i underkant av 12 % av arealer som er regnet som villmarkspreget. Utviklingen er også negativ, og de siste 30 årene har villmarkspreget natur blitt redusert med ca 5,3 %¹³. Villmarkspregede områder er betegnelsen på områder som ligger minimum 5 kilometer fra tyngre tekniske inngrep.

Bjerkreim kommune skal begrense omdisponering av areal. Vi skal forsøke å balansere hensyn til sammenhengende natur, bevaring av myrområder og andre spesielle naturtyper, med ønske om utvikling og fremgang både innen næring, befolkningsutvikling og turisme. Det er avgjørende at hensynet til naturmangfold får en betydelig vektning i vurderinger som gjøres rundt gjennomføring av tiltak.

Biologisk mangfold

Kommunen må rette fokus mot gjennomførte og nye kartlegginger av biologisk mangfold. Kartleggingen må innarbeides i kommuneplanleggingen, og gi grunnlag for hvordan kommunen skal disponere sine arealer i fremtiden. Flere kommuner har allerede laget en egen handlingsplan for bevaring og bruk av biologisk mangfold. Bjerkreim kommune tar hensyn til biologisk mangfold i byggesaker og plansaker, men erfaringsmessig ser vi at i valget mellom vern og utbygging er det ofte sistnevnte som vinner. Økt fokus på biologisk mangfold i plan- og byggesaker, samt kartlegging som kan gi grunnlag for vernesoner i arealplanen, bør prioriteres. Najonale og regionale kartlegginger må hensyntas, og for nye tiltak må det stilles tydelige krav i forbindelse med utbygging. Dette er særlig viktig i områder som ikke tidligere er kartlagt.

Klimatilpasning

Arbeidet med klimatilpasning i kommunen bør tilta med styrke ettersom effektene av klimaendringene øker. Klimaprofilen for Rogaland, utarbeidet av Norsk klimaservicesenter, viser at risiko for ekstrem nedbør, regnflom, jord- flom- og sørpeskred, tørke, isgang, snøskred og

¹³ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/naturomrader-pa-land/inngrepsfri-natur/>

kvikkleireskred er sannsynlig, eller mulig sannsynlig at vil øke i tiden som kommer. Det er knyttet usikkerhet ved sterk vind, steinsprang- og steinskred og fjellskred.¹⁴

Klimaet er i stadig endring, og forskning viser at klimaet i tiden som kommer vil bli «villere, våtere og varmere». Dette vil ha store konsekvenser for kommunen, både når det gjelder risiko for liv og helse, men også kritisk infrastruktur. Ved god kartlegging så raskt som mulig, kan konkrete tiltak gjennomføres for å unngå katastrofer i fremtiden. Det vil også være betydelig billigere å gjennomføre tiltak som sikrer infrastruktur, og liv og helse, fremfor kostnaden ved faktiske hendelser.

Kommuneplaner og reguleringsplaner i kommunen skal inneholde:

- Klimapåslag for kraftig nedbør
- Klimapåslag for flom

Klimapåslag for stormflo er anbefalt for Rogaland, men ikke relevant for Bjerkreim kommune som ikke har kystlinje.

Klimapåslag vil si å planlegge for en økning ved å beregne hva økningen vil være. Eksempelvis å dimensjonere overvannsrør for en vannmengde som er over det som ellers ville vært naturlig, slik at man beregner inn perioder med unormalt store nedbørsmengder, og dertil unormale mengder vann som skal forflyttes av overvannsrøret.

Kommunen skal ha særskilt fokus på overvannshåndtering i nye utbyggingsprosjekt, og vil vurdere behovet for en egen bestemmelse om dette i kommuneplanens arealdel.

Flomsikring:

Flomutfordringer i Nesjane har vært kjent i lang tid. Flomsonekartlegging, Delprosjekt Vikeså ble utarbeidet i 2010. Under ekstremværet Synne i 2015 var hele sentrumsområdet satt under vann. Det var godt samsvar mellom flomsonekartets informasjon og den registrerte hendelsen. Det oppstod skader på forretninger, næringsbygg og kontorlokaler, inkludert rådhuset. Med bakgrunn i denne hendelsen har NVE har bidratt med et forprosjekt for flomsikring Vikeså (plandato 25.05.2020). NVE anbefalte at Vikeså, Nesjane, ble sikret ved å etablere flomverk (voll bygget for å hindre oversvømmelse av områder) med total lengde på ca 900 m. Topp flomverk satt til kote +79,6.

Den anbefalte løsningen vil ikke ivareta sikkerhet iht. TEK17 for ny bebyggelse. Ny bebyggelse må likevel legges på flomsikkert nivå, og kostnaden med flomvoll i langt på vei bli større enn de byggene som skal sikres. I tillegg vil vollen skape et visuelt stengsel til Svelavannet. På grunnlag av de negative effektene (særlig visuelle og økonomiske) har kommunen ikke gått videre med flomvoll. Det blir stilt krav om at all ny bebyggelse skal legges på flomsikkert nivå.

Flomsikring for Vikeså ligger inne i NVE sin oversikt over konkrete og identifiserte enkeltprosjekter hvor det er behov for flom- og skredsikringstiltak.

Kostnadene med sikringstiltak er for mange kommuner så høye at det er urealistisk at de skal klare oppgavene alene. Samtidig øker faren for flom og skred i takt med klimaendringene (ref.KommunalRapport artikkel «Skred-og flomsikring må prioriteres»).

¹⁴ <https://klimaservicesenter.no/kss/klimaprofiler/rogaland>

Klimaomstilling

Bjerkreim kommunen skal bidra til bærekraftig planlegging som ivaretar sosiale, miljømessige og økonomiske behov for innbyggere, natur og næringsliv. For å lykkes med klimaomstillingen må vi jobbe samtidig på to fronter; redusere utslipp og håndtere klimarisiko. Samtidig som vi står midt i en klimakrise, slår FNs naturpanel fast at vi også står midt i en naturkrise. Endringene i arealbruk, sammen med klimaendringene, gjør at arter dør ut i en fart vi ikke tidligere har opplevd. Disse to krisene henger sammen og bør løses i samarbeid på regionalt og lokalt nivå.

Tapet av naturmangfold er en like stor trussel mot verden som klimaendringene. Bjerkreim kommune skal delta i forvaltningen av Norges arealer, og bidra til å fronte arbeidet med å ta vare på naturen. Her i kommunen har spesielt energidebatten og utbygging av vindkraft skapt debatt i forhold til vekting av klimatiltak på den ene siden, og bevaring av natur på den andre.

Erfaring viser at det må legges stramme rammer dersom vi skal oppnå tilstrekkelig effekt.

Bjerkreim kommune vil, så langt det er mulig, ha følgende fokus:

- fortette og gjenbruke natur som allerede er påvirket
- stimulere innbyggerne til redusert forbruk (fly mindre, bruke elbil, spise sunnere og kaste mindre).
- stille krav til næringslivet om reduserte utslipp, f.eks krav om karbonlagring for næring som forurensar mye.
- å dreie kommunens arbeid med innovasjon og nytenking mer i retning av å være tilrettelegger og samarbeidspartner.
- Sikre at krav i forbindelse med klimaomstilling gjelder alle, slik at vi oppnår en rettferdig klimapolitikk.
- Forberede oss på konsekvensene av EU sitt klassifiseringssystem innen bærekraftig finans (EU taksonomien), og motivere til omstilling der det er behov (særlig landbruksnæringen). Taksonomien vil implementeres i norsk rett gjennom EØS avtalen, og kan bli viktig for næringslivet i kommunen fremover. Klassifiseringen av bærekraftige aktiviteter vil bidra til å endre hvordan man definerer bærekraft og de ulike aktivitetene bedrifter utfører. Dette vil kreve en innsats hos bedriftene som er omfattet av det nye klassifiseringssystemet. Landbruk er i dag en sektor som er omfattet av taksonomien.¹⁵

Klimaendringenes effekter i Bjerkreim kommune

- Lengre vekstperioder kan gi positivt utslag for landbruket i kommunen
- Mer ustabil vær kan gi negative utslag for landbruket i kommunen, med perioder med svært lav eller ingen produksjon.
- Snøkoten vil øke, og det er sannsynlig at områder som i dag er godt belagt med snø på vinterhalvåret vil oppleve at snøen ikke ligger like lenge som før. Det er også sannsynlig at det vil være år uten snø i det hele tatt. Dette kan ha svært store konsekvenser for næringer som er avhengig av snø.
- Infrastruktur kan være utsatt for ras. Snøras, steinskred og jord- og sørperas.

- Bygg og infrastruktur i nærhet til skog kan være spesielt utsatt for brann i perioder med ekstrem tørke
- Landbrukets produksjonsevne vil begrenses kraftig eller midlertidig forsvinne helt i perioder med ekstrem tørke eller ekstrem nedbør.
- Vikeså sentrum er spesielt utsatt for flom. Ekstremværet som er i dag og frem i tid vil øke både i styrke og i hyppighet. Særlige tiltak bør vurderes i Vikeså sentrum, og aktsomhetsområder i nærhet til boligfelt bør kartlegges.

Klimarisiko

Klimarisiko handler både om hvordan de fysiske konsekvensene av klimaendringer vil påvirke natur og samfunn, og om hvordan overgangen til en verden i tråd med målene i Parisavtalen om å redusere utslippene av klimagasser vil påvirke samfunnet.¹⁶

Klimaendringer og veien mot nullutslippssamfunnet innebærer risiko for kommunene på en rekke områder. Ekstremværehendelser kan føre til brudd eller skade på fysisk og digital infrastruktur. Hyppigere og kraftigere styrtregn gir økte utfordringer med overvann. Landbruk og turisme er utsatt for fysisk klimarisiko.

Tema 3 – Befolkning

I årene fremover vil lavere folkevekst og en stadig eldre befolkning trolig prege befolkningsutviklingen. Om mindre enn 30 år vil det dø flere enn det fødes årlig, og det er bare innvandring som vil sørge for at befolkningen fortsetter å vokse. En aldrende befolkning vil gi oss langsiktige utfordringer. Det vil trekke opp utgiftene til helse- og omsorgstjenester og gi lavere sysselsetting og dermed svekke skattegrunnlagene. Vi blir færre som skal ta hånd om flere.

Befolkningsutvikling

Befolkningen har vært relativt stabil de siste 10 årene, med en relativt sterk vekst mellom 2010 - 2012. Befolkningsantallet 3. kvartal 2022 var 2 831 innbyggere. Det som kan være verdt å merke seg er at antall personer mellom 0-19 år er lavere i dag, enn det var i år 2000, til tross for at befolkningstallet er betydelig høyere.

Befolkningsfremskrivning

SSB sine befolkningsfremskrivninger viser forventet utvikling for kommunen. Disse er beregnet i forhold til at man opprettholder den samme graden av innvandring til landet. Det er også avhengig av at man opprettholder fødselsraten. Det er alltid en viss usikkerhet knyttet til befolkningsfremskrivningene.

¹⁶ <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/klimarisiko/>

Forventet utvikling

Kilde
Regionale befolkningsframskrivninger, Statistisk sentralbyrå

	Hovedalternativet (MMMM)	Ingen nettoinnvandring (MMM0)
	2050	2050
1114 Bjerkreim		
19 år	28	25
75 år	41	41

Med

stadig mindre påfyll av nyfødte og redusert dødsrisiko blant de godt voksne, får vi en stadig mer eldredominert befolkning. Dette har stor innvirkning på verdiskaping og kostnad ved kommunale tjenester. Framskrivningene viser at antallet personer 0 – 19 år går ned, og den forholdsmessige andelen av eldre går opp.

«Framtidsverktøyet 2040» for Bjerkreim kommune viser samme tendens; at 22% av befolkningen i Bjerkreim vil være over 60 år i 2040. På landsbasis er prosentandelen 24 %. Andel av befolkningen i yrkesaktiv alder vil synke. Alt tyder derfor på at kommunen må evne å omstille seg, og har de samme utfordringne som vi ser på nasjonalt plan.

Ønsket utvikling

Kommunen har et generelt ønske om å øke innbyggertallet. Dette kan medføre økte kostnader på skole, helse og infrastruktur, og behov for tilskudd av kompetanse innenfor kommunens ansvars- og myndighetsområder. Dette er områder som stadig må tilføres kompetanse for å sikre en bærekraftig, langsiktig utvikling i riktig retning.

Et av flere viktige punkter for å oppnå en ønsket utvikling i innbyggertall vil være å differensiere tilbudet av bolig. Det er avgjørende at det bygges boliger for personer i ulike livssituasjoner, og som er prismessig tilfredsstillende slik at man er et attraktivt alternativ til mer sentrale strøk.

Kommunens rolle

Telemarksforskning sin rapport «suksessrike distriktskommuner anno 2018»¹⁷ peker på en rekke punkter som bør kjennetegne en utviklingskultur i en attraktiv kommune:

- Kommunen kan ikke skape attraktivitet alene. Attraktivitet skapes i samspill mellom kommune, næringsliv, frivillig sektor og andre.
- Attraktivitetsforbedring krever stor innsats og tar lang tid. Det gjør at skippertak ikke fungerer godt. Kommunen må ha fokus på attraktivitet kontinuerlig over lang tid sammen med resten av samfunnet.
- Godt samspill mellom kommunen og de andre viktige samfunnsaktørene krever høy tillit. Kommunen har ansvar for å skape denne tilliten gjennom åpenhet, god dialog og vedvarende prosesser.

¹⁷ <https://distriktsenteret.no/litteratur/suksessrike-distriktskommuner-anno-2018/>

- Kommunen må ha evne til å reagere raskt og utnytte positive muligheter i næringslivet, men bør som hovedstrategi arbeide langsiktig for å stimulere til vekst i det næringslivet de har i dag. Veksten i næringslivet kommer i de bransjene og i den typen næringsliv som kommunen har forutsetninger for og derfor stort sett i de bransjene som er der fra før. Det er lite fruktbart å ønske seg en annen næringsstruktur enn det en har.
- Kommunene må sikre seg at mangelfulle arealplaner og byggesaksbehandling ikke stopper investeringer i næringsliv eller boligbygging. Det må bygges nye boliger og næringsbygg i kommunen for at ikke bygningsmassen gradvis forringes.

Bostedsattraktivitet

I NIBR rapport tittelert «ildsjeler og lokalt utviklingsarbeid» pekes det på at ildsjeler har en rolle i attraktivitetsbygging, ved at «*betydningen av arbeidet rekker utover selve saken ved at det også bidrar til et mer attraktivt bosted, også for neste generasjon*».¹⁸

Telemarksforskning peker på hvor komplisert bostedsattraktivitet er. Om man satser utelukkende på å skape arbeidsplasser, men neglisjerer et godt boligtilbud, vil man i utgangspunktet bare oppleve økt pendleraktivitet inn i kommunen fra omkringliggende kommuner.

Om man bare fokuserer på boligutvikling, kan man i teorien oppleve økt bosetting, men ikke i et langsiktig perspektiv, fordi det vil i stor grad gå utover næringsutviklingen i kommunen. Det vises til at generelt kan man si at bostedsattraktivitet er viktigere for små steder, mens næringsattraktivitet er viktigere for store. Rapporten peker videre på at det eneste virkemiddelet man har, er endring og forbedring. Fin natur, gode fiskemuligheter, flott kulturliv. Alt dette er å regne som konstanter, altså noe som ikke øker attraktiviteten i seg selv. Det er bare dersom kulturlivet forbedres, fiskemulighetene utbedres med for eksempel bedre overnattingsmuligheter, og at det skapes attraksjoner og turmuligheter i naturen som ikke tidligere var der, at man opplever at attraktiviteten øker.¹⁹

Tema 4 – Næring

Kommunen må bidra til gode rammebetingelser for privat næringsliv og frivillig sektor. Løsninger og samarbeidsformer som legger til rette for effektiv ressursbruk, og bidrar til å bygge opp under de overordnede målsetningene for samfunnsutviklingen må prioriteres. Effektive planprosesser er viktig for å sikre næringsutvikling og for å legge til rette for det grønne skiftet. Kommunal planlegging er et viktig verktøy for å legge til rette for grønne næringer og overgangen til en mer sirkulær økonomi, sikre god infrastruktur og bidra til omstilling i offentlig sektor. Helhetlig planlegging er nødvendig for å sikre ressursgrunnlaget for utvikling av natur- og kulturbaserte næringer som landbruk, fiske og reiseliv.

Næringslivet i Bjerkreim i dag

Næringslivet i Bjerkreim er i dag relativt mangfoldig, med landbruk som den viktigste næringen. Landbruket i kommunen er i en omstillingsprosess i forbindelse med krav om løsdrift av melkekyr som gjelder fra i 2034. Melkekyr står for rundt halvparten av verdiskapingen i landbruket i

¹⁸ <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2014/03/NIBR-rapport-2014-2.pdf>

¹⁹ <https://forskning.no/partner-de-regionale-forskningsfondene-demografi/slik-far-du-kommunen-til-a-vokse/404316>

kommunen, og det er behov for betydelige investeringer i landbrukssektoren i løpet av relativt kort tid. Landbrukskontoret har en viktig rolle i dette arbeidet.

Arbeidsfordelingen i kommunen er i 2020 fordelt på følgende kategorier:

Jordbruk, skogbruk og fiske	218	14,48 %
Sekundærnæringer	453	30,08 %
Varehandel, hotell og restaurant, samferdse	403	26,76 %
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	65	4,32 %
Undervisning	108	7,17 %
Helse- og sosialtjenester	231	15,34 %
Personlig tjenesteyting	28	1,86 %
Tot	1506	100,00 %

I kommunen er over 50 % av arbeidsplassene knyttet til sekundærnæringer og servicenæringer. Kommunen skal legge til rette for utvikling av eksisterende næringer og lette byrden med å etablere nye næringer.

Næringutvikling

Å utvikle eksisterende næring kan være vel så viktig for et robust og fremtidsrettet næringsliv som å etablere ny næring. Det er derfor viktig å legge til rette for at bedrifter i Bjerkreim kan vokse, og at de ikke møter utfordringer som gjør at veksten stagnerer. Gode rutiner som sørger for kort avstand mellom kommune og næring, støtte prosjekter uavhengig om de er nye eller om det er en videreutvikling, legge til rette for nye tanker og berømme når prosjekter lykkes. Å ta vare på ildsjelene i kommunen kan være en nøkkelfaktor. NIBR rapporten «Ildsjeler og lokalt utviklingsarbeid» viser til at ildsjeler har større engasjement i mindre kommuner enn de har i byene. I rapporten pekes det på noen nøkkelpunkter:

- ❖ Man er avhengig av et miljø med aktiv frivillighet og dugnadsånd
- ❖ Lokalkultur preget av raushet det der er «lov å lykkes»
- ❖ Ildsjeler får en viss anerkjennelse og klapp på skulderen
- ❖ Mentalitet med rom for å «prøve-og-feile»
- ❖ Nye ideer og forslag blir møtt positivt og at det er en offensiv innstilling til lokalt utviklingsarbeid

Disse punktene skal kuliminere i å skape rom for nyskaping og innovasjon.

Grønn omstilling

I kommunal sammenheng handler grønn omstilling i hovedsak om å tilpasse eksisterende næringer til et lavutslippssamfunn samtidig som man bevarer eller forbedrer lønnsomhet og effektivitet. Det handler også om å starte fremtidsrettede næringer. Telemarksforskning utarbeidet en rapport som viste til at en av hovedårsakene til nedgangen i befolkningstall i periferien er at næringene i periferien ofte er næringer i nedgang, mens bynære næringer ofte er næringer i utvikling. Det er en trend og utvikling som må endres, og det er utvilsomt en samfunnstrend at produkter skal produseres med bærekraftige og fornybare metoder. Dette skaper en markedsmulighet for distriktene som er unik.

Bjerkreim kommune har store steg å ta inn i fremtiden for å tilpasse næringslivet til en ny hverdag. Befolknings- og kompetanseutvikling må ses i samspill med grønn næringsutvikling. Bærekraftperspektiv fremhever behovet for å sette sammen flere mål og strategier for å fremme en balansert utvikling. Konkurranseskraften svekkes betraktelig i tiden som kommer om man ikke er i forkant av utviklingen.

Bjerkreim kommune som innkjøper og tjenesteleverandør skal også fokusere på grønn omstilling, blant annet ved miljøkrav ved innkjøp og miljøfokus ved tjenesteleveranser. Grønn omstilling er et fagområde der man enten er i forkant, eller så er man allerede forbigått. Privat og offentlig sektor er avhengig av å være i forkant av utviklingen for å være konkurransedyktige.

Også Bjerkreim kommune vil trolig merke effekten av at EU sin klassifisering av bærekraftige virksomheter blir implementert i norsk rett (EU taksonomien).²⁰

Videre utbygging av fritidsboliger

Bjerkreim er en stor hyttekommune, med flotte hytteområder ved Stavtjørn og på strekningen Hytland- Lauperak. Områdene byr på variert natur med mange turmuligheter. Stavtjørn er i stadig utvikling og er et naturlig nærområde for skiutfart.

De økonomiske ringvirkningene av fritidsboliger er omdiskutert. Telemarksforskning i samarbeid med Agderforskning lagde i 2015 en omfattende rapport om de kommunale finansielle effektene av hytteutbygging. Samlet sett sier rapporten at kommunens egen økonomi har lite igjen for fritidseiendommer dersom det ikke hentes eksterne skatteytelser, gjennom for eksempel eiendomsskatt. Det er også verdt å merke seg at helsekostnadene i stor grad dekkes av vertskommuner, og ved en høy grad av langtidsturisme vil helseutgiftene være betydelige.

Samfunnsøkonomen nr 1, 2017, analyserte hvordan hyttekommunenes økonomi påvirkes av hytteutbygging. I denne artikkelen er det vist til en rekke positive effekter av fritidsboliger. Samfunnsøkonomene konkluderer med at til tross for at kommunaløkonomiske analyser viser underskudd, ser man gjennom samfunnsøkonomiske analyser at det er lukrativt for kommunens økonomi at det er en hyttepopulasjon, uavhengig av om det er eiendomsskatt i kommunen eller ikke.

Hytteutbygging har store økonomiske ringvirkninger for bedrifter lokalt, og dette gjelder spesielt i kommuner som klarer å skape turistrettede næringer som kan utnytte det markedet en hyttepopulasjon faktisk skaper. I en rapport fra Østlandsforskning kommer det frem at forbruk av lokale varer pr hytte varierer mellom 16.000,- og 30.000,- årlig pr hytte. Dette er undersøkelser gjort i flere kommuner med en stor andel hytter.^{21,22}

En storstilt utbygging vil innebære negative klimavirkninger. Moderne fritidsboliger er store (ca. 100 m²) og er som regel tilknyttet infrastruktur som veg, vann og avløp. Fritidsboligene genererer et stort transportbehov. Vi må erkjenne at fritidsboligene er blitt mer ressurs- areal- og kapitalkrevende i årenes løp. De negative konsekvensene av dette gjør at vi må tenke nytt, og unngå det store naturtapet som utbyggingen innebærer. Samtidig må vi tilrettelegge for næringsvirksomhet i kommunen. Bjerkreim er en stor hyttekommune, og det satses videre på økt hyttebygging innenfor

²⁰ <https://www.ks.no/fagomrader/ks-internasjonalt/eu-og-kommunesektoren/eus-taksonomi/>

²¹ <http://www.ostforsk.no/old/images/notater/042003.pdf>

²² <https://samfunnsokonomene.no/wp-content/uploads/2019/04/Samfunns%C3%B8konomen-nr.-1-2017-PDF.pdf>

avsatte områder. Dette legger et stort ansvar på utbyggere og kommunen for hvordan utbyggingen av fritidsboliger foregår.

Det må, med andre ord, legges mer vekt på klimahensyn og hensyn til naturmangfoldet i den videre satsingen i Bjerkreim. Kommunen vil også vurdere om arealbruken i forbindelse med hyttebygging må strammes inn. Kommunen har vedtatt planer som gjelder fortetting av eksisterende hyttefelt, noe som er i samsvar med nasjonale føringer om naturvern. Vi ser imidlertid at dette kan skape privatrettslige konflikter. Privatrettslige konflikter ligger utenfor kommunens myndighets- og ansvarsområde, men samtidig kan slike konflikter sette en stopper for effektiv fortetting i allerede utbygde hytteområder.

En gjennomført spørreundersøkelse (oppdatert des 2022) viser at 70% av hyttene (på landsbasis) står ubrukt i mer enn to måneder- eller over 300 dager i løpet av ett år.²³

Utleieenheter vil kunne bidra med å øke utnyttelsen av både fritidsboligen og arealet den bruker, og samtidig bidra til økt bruk av attraksjoner og tjenester i området.²⁴

Utleieenheter kan i Bjerkreim kommune bli pålagt i nye planer i satsingsområde på Stavtjørn. Bakgrunnen er at område skal tilrettelegges for satsing på turisme og attraksjonsutvikling. Utleieenheter sørger da for økt besøk og skaper et bredere kundegrunnlag for næringene i kommunen. Bjerkreim kommune har den siste tiden opparbeidet en praksis om utleieenheter i reguleringsplaner, med ca 1 enhet pr. 25 fritidsboliger. Les mer om fritidsboliger under Tema 1.

Vindkraft

Det største sammenhengende vindkraftområdet i Bjerkreim er "Bjerkreim Vindpark Søndre Klynge". Dette består av tre separate vindkraftverk som grenser til hverandre. Vindkraftverkene er lokalisert i Bjerkreim og Hå kommuner og er, via en felles trafostasjon, tilknyttet Bjerkreim Transformatorstasjon. Samlet effekt er 294 MW som gir ca 1000 GWH (=1 TWh) i produksjon. Dette dekker forbruket til om lag 55000 husholdninger. I tillegg er det etablert vindkraftverk på Stigafjellet og Måkaknuten. Stigafjell omfatter 7 turbiner. Samlet effekt for dette anlegget er angitt til 30 MW. Kraftverket på Måkaknuten har 22 vindturbinder og har angitt effekt på ca 95 MW. Ny kunnskap viser at vi må tenke nytt i forhold til plassering av vindmøller, og vurdere alternativ plassering av mindre vindmøller i områder som allerede er beslaglagt, f.eks i industriområder og langs store samferdselsanlegg.

Les mer om vindkraft under Tema 1.

Vannkraft

Bjerkreimsvassdraget er vernet mot kraftutbygging og større inngrep, men det er åpnet for å bygge kraftverk med installert effekt inntil 3 MW (eneste vernede vassdraget i landet med grense 3 MW). Noen mindre kraftverk har satt i gang ny konsesjonsprosess for å reetablere mindre kraftverk som har vært i drift tidligere. I tillegg er det et fåtall planer om ny utbygging av vannkraftverk. Begrensninger i konsesjonen har tidligere vist at det har vært mindre lønnsomt å bygge ut disse kraftverkene, men det synes som om dagen kraftpriser har gjort det mer aktuelt igjen. Dette vil være

²³ <https://www.klikk.no/bolig/hytteliv/sa-mange-hytter-star-tomme-oppsiktsvekkende-hoyt-tall-7232993>

²⁴ https://www.regjeringen.no/contentassets/a453eaff45b341f8a0afb9a1e14c0a0/rapport_planlegging_fritidsbebyggelse.pdf

et godt supplement til annen næringsvirksomhet i kommunen, selv om de ikke gir mange arbeidsplasser i driftsperioden.

Landbruksbasert næring

Den tradisjonelle landbruksnæringen står sterkt i Bjerkreim kommune. Landbruk er utpekt som en av de bærende næringene i et grønt skifte, sammen med havbruk, helse og industri. Forutsetningen for å klare dette er at landbruksnæringen bidrar med industrielle og teknologiske forutsetninger. I et mer bærekraftig samfunn er det nødvendig å ta i bruk fornybare naturressurser som jord, skog og hav på en offensiv måte.

Samtidig er landbruksnæringen en betydelig bidragsyter til klimautslipp, og det må stilles klare krav til at også landbruket bidrar til globale mål for grønn vekst. Fokuset må rettes mot å øke produktiviteten i landbruket, samtidig som utslipp av klimagasser og avskoging reduseres.

Landbrukets klimaplan (2020) retter søkelys mot åtte satsingsområder:

1. Utrulling av klimakalkulator og økt satsing på klimarådgiving
2. Mer klimavennlig og bærekraftig foring, avl og friskere dyr
3. Fossilfri Maskinpark
4. Fossilfri oppvarming
5. Bedre bruk av gjødel og god agronomi
6. Bruk av husdyrgjødsel som råstoff i industrielle biogassanlegg
7. Jorda som karbonlager
8. Ny klimateknologi revolusjonerer landbruket.

Kommunen ønsker å tilrettelegge for et målrettet arbeid mot disse målsettingene. Kommunen må stimulere til videreutvikling innen tradisjonelt landbruk slik at næringen på sikt vil klare den nødvendige klimaomstillingen. Kommunen kan også bidra ved å formidle kunnskap om relevante støtteordninger. Les mer om om landbruk under Tema 1 «Arealforvaltning» og Tema 8 «Landbruk».

Reiselivsutvikling

Naturbasert reiseliv

Naturbasert reiseliv kan kategoriseres i gruppen av natur- og kulturelterte reiselivsnæringer sammen med grønt reiseliv, geoturisme, bygdeturisme og økoturisme.²⁵ Man kan definere naturbasert reiseliv som «*handlinger som foregår utendørs, inkludert fysiske aktiviteter, matlaging, avkobling etc, i områder som ikke er bebygde, inkludert utmark, og som er utenfor vanlige omgivelser.*» Det siste punktet er også med i definisjoner av mer tradisjonelle former for turisme, der definisjonen ofte inkluderer en frase om at reisen, attraksjonen etc. må være «*utenfor vanlige omgivelser*» for at det skal regnes som reiseliv.

For å vurdere hvorvidt det skal satses på naturbasert reiseliv kan en som en begynnelse stille opp positive og negative konsekvenser av en ev. satsing: Negative konsekvenser kan være f.eks forurensing og klimapåvirkning, kommersialisering av frie goder, erosjon av naturområder, samt

²⁵

https://www.researchgate.net/publication/267394274_Kompetanse_for_naturbasert_reiseliv_En_gjennomgang_av_studieplaner_innen_hoyere_utdanning_i_Norge_Abstract_in_English_Education_for_nature-based_tourism_A_curriculum_design_review_of_one-year_bachelor

negativ påvirkning på lokal tradisjon og kultur. På den andre siden kan reiseliv skape muligheter for utvikling, som at naturområder vernes som turistattraksjoner, lokal verdiskaping øker og lokalsamfunn i nedgang kan revitaliseres og oppleve økt tilflytting og økte inntekter. Vurderingen må gjøres i direkte tilknytning til ev. initiativ som blir tatt.

Forskning kan vise til hvilke aktiviteter innenfor naturbasert reiseliv som man forventer skal øke i popularitet i fremtiden, og hvilke aktiviteter populariteten vil gå ned²⁶. Aktiviteter som forventes å øke i popularitet er blant annet sykling (inkl. terrengsykling, tursykling og landeveissykling), vandring, de fleste former for skiaktivitet, fiske, padling (kajakk/ ståpadling), fuglekikking o.a. Det er også pekt på at «myke opplevelser», generelt friluftsliv, matopplevelser, fjellklatring, kiting, rafting, fotografering kan få økt popularitet.

Aktiviteter som forventes å oppleve nedgang kan være lengre vandreturer, høyrisikoaktiviteter og masseturisme. Det er pekt på at skiaktiviteter som alpin skikjøring og tradisjonell skigåing vil synke i popularitet.

Landbruksbasert reiseliv

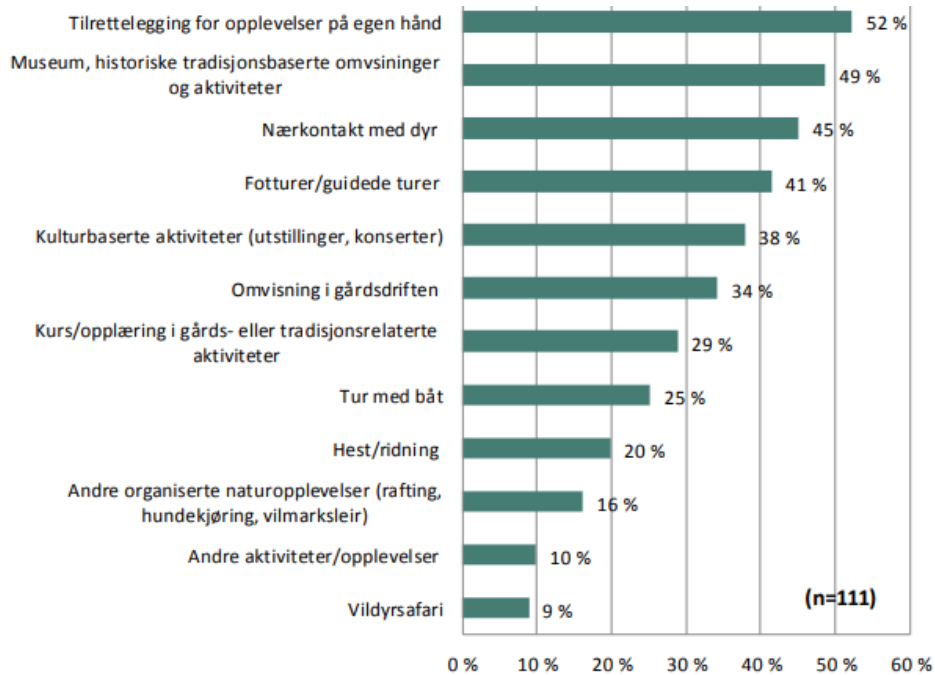
Det er en økende interesse for opplevelser innen natur, kultur og lokalmat. Landbruksbasert reiseliv kan tilfredsstille samtlige av disse nøkkelpunktene. NIBIO lagde en rapport til regjeringen i 2016²⁷ som viser at jordbruksdriften øker blant mange av dem som tilrettelegger for landbruksbasert reiseliv. Rapporten viser videre at det regionale kundegrundet er viktigst.

Utfordringer som er nevnt er blant annet at offentlige godkjenningsprosesser er for krevende og kompliserte, spesielt med tanke på brannforskrifter. Mattilsynet har også, i følge respondentene i rapporten, et for rigid regelverk som fører til betydelige kostnader og byråkrati. Tilsvarende kan trolig også gjelde for arbeidstilsynet som ofte har krav som er svært fordyrende og vanskelige å imøtekomme. Det pekes også på at kompetansen i det offentlige er lav, og at det er vanskelig å få relevant økonomisk støtte.

²⁶ https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/bitstream/handle/11250/2468300/2017_Johansen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

²⁷ <https://www.regjeringen.no/contentassets/b9639b3e552745179ea3b46f33842e20/2-152-2016-landbruksbasert-reiseliv.pdf>

Hva som tilbys som følge av landbruksbasert turisme illustreres i tabellen:

Figur 7 Tilbud av opplevelsesprodukter og aktiviteter

Destinasjon Bjerkreim

Bjerkreim kommune har lansert ny web-portal for turisme satsing i Bjerkreim. Destinasjon Bjerkreim²⁸ har lagt ned et betydelig arbeid for å gjøre kommunen til et utstillingsvindu for naturopplevelser, lokalmat, aktiviteter, overnattingsmuligheter, men også vise hva andre lokale bedrifter kan tilby.

Portalen er eid av Bjerkreim kommune, og utviklet i samarbeid mellom kommunen og TEAL/Bjerkreim Næringshage. Portalen presenterer tilbud i Bjerkreim kommune og nærliggende områder. Portalen er også tilstede på sosial medier med emneknaggen #destinasjonbjerkreim. TEAL initierte prosjektet i samarbeid med Bjerkreim kommune høsten 2020, og har vært prosjektleder gjennom hele prosjektet. Destinasjon Bjerkreim er fortsatt under utvikling, og vi jobber med ny funksjonalitet. TEAL står bak idé, konsept, design, storyboard, koordinering og gjennomføring. I tillegg har TEAL sammen med kommunen arrangert flere workshops for det lokale næringslivet med fokus på reiseliv, lokalmat og opplevelser.

Destinasjon Bjerkreim har hittil følgende satsingsområder:

- Bjerkreim kommune tilbyr storslått natur og fantastiske turmuligheter
- Bjerkreim kan by på flere lokale matvarer fra spennende produsenter
- Bjerkreim har noe for alle – enten du elsker fart og spenning eller bare ønsker å nyte roen
- Bjerkreim kan by på flere overnattingssteder med flott natur som nærmeste nabo
- I Bjerkreim finner du et utvalg av butikker og servicebedrifter som alltid strekker seg langt for at du skal få den beste opplevelsen!

²⁸ <https://destinasjonbjerkreim.no/>

Flere lokale aktører har fått god markedsføring gjennom dette tiltaket, og kommunen vil tilrettelegge for videre satsing.

Tema 5 – Transport og trafikksikkerhet

Trafikksikkerhetsarbeidet i Norge er basert på en visjon om at det ikke skal forekomme ulykker med drepte og hardt skadde i vegtrafikken – nullvisjonen. Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging bidrar til effektive og sikre transportløsninger, at det blir bygget tilstrekkelig boliger og at arealer blir forvaltet bærekraftig. God planlegging av kompakte byer og tettsteder reduserer transportbehov og gjør at innbyggerne kan gå, sykle og bruke kollektivtransport på de fleste av sine reiser.

Hvordan vi bruker arealene og utformer transporttilbudet betyr mye for vår hverdag og helse. Det betyr også mye for byer- og steders attraktivitet, og for næringsutvikling. En effektiv arealbruk skal ivareta hensynet til klima, miljø og natur. Ved å samordne bolig-, areal- og transportplanleggingen er det mulig å forvalte arealene på en bærekraftig måte, og utvikle effektive og klima- og miljøvennlige transportsystemer, som bidrar til samfunnsøkonomisk effektivitet.

Effektiv og klimatilpasset infrastruktur

Fremtiden blir «*villere, våtere og varmere*». Infrastruktur er en av de viktigste samfunnsfunksjonene vi har, og gode målrettede tiltak for å sikre infrastrukturen må derfor prioriteres. Gjennom kartlegging og konkrete tiltak sikrer man infrastrukturen i kommunen mot uønskede hendelser og gjør kommunen mer robust.

Det er et etterslep av nødvendig vedlikeholds- og oppgraderingstiltak som ikke dekkes med dagens finansieringsmodell. Dette fremkommer av regional plan for Dalane regionen 2019-2032.²⁹ Les mer om infrastruktur i Tema 1 «Arealbruk».

Kollektiv og kollektivknutepunkt

I dag er kollektivtransport et lite utviklet alternativ for reiser ut av kommunen til omkringliggende kommuner og til Stavanger og Sandnes. Hyppighet, pris og reisetid gjør at det er naturlig for folk flest å benytte bil. I regionalplan for Dalane er det listet opp en rekke tiltak som skal være med å styrke regionen, og flere av tiltakene går nettopp på det å styrke kollektivtilbudet i kommunene. Bjerkreim kommune ønsker at kollektivtransport skal bli et miljøvennlig og realistisk alternativ for folk flest som skal forflytte seg i hverdagen. Et godt utviklet kollektivtilbud er viktig for en bærekraftig utvikling og for økt samarbeid over kommunegrensene. Muligheten til å forflytte seg på en effektiv og økonomisk bærekraftig måte for alle mennesker er også et avgjørende moment i å utjevne sosiale forskjeller i samfunnet.

Storsamfunnet har i lang tid beveget seg i en retning av at avstander ofte betegnes som «mindre». Dette er fordi reisetiden blir kortere, og at avstandene derfor er av stadig mindre betydning. Eksempelvis vil en motorvei skape et samfunnsøkonomisk løft grunnet tiden man sparer på transport av folk, tjenester og gods. Et godt utviklet kollektivsystem kan i stor grad erstatte de

²⁹ <https://www.rogfk.no/f/p1/i92a1fd95-a0c7-473d-a183-1bf25e3e7c57/rp-dalane-2019-plandokument.pdf>

samfunnsøkonomiske fordelene med veibyggning. Det gir også store miljøgevinster, det begrenser de sosiale kostnadene ved transport, økonomiske kostnadene ved transport og ikke minst øker friheten for personer som av ulike grunner ikke har tilgang på- eller muligheten til å benytte personlig transportmiddel som for eksempel bil.

Samtidig må man se rasjonelt på kollektiv i perifere strøk. Teknologisk utvikling kan i stor grad tette rommet mellom krav til kundegrunnlag og godt kollektivtilbud. Samfunnsdelen vil derfor i sin nåværende versjon, ikke ha spesielle føringer eller tiltak, annet enn å tilrettelegge for kollektiv i fremtiden.

Transporttilbudet

Kollektivtilbudet i Bjerkreim er dårlig. Det kan per i dag ikke konkurrere med bruk av bil. Reisetiden blir for lang, og det er for få tilbydere. For å komme til sentrum må de fleste bruke bil.

Når eldrekurven stiger, blir det viktig at transporttilbudet tilrettelegges slik at folk kan bo hjemme lengst mulig. Vi blir stadig eldre, men for noen vil nedsatt helse medføre at de ikke lenger kan kjøre bil. For å unngå sosial isolasjon er det derfor viktig å vurdere muligheten for alternativ transport, f.eks handlebusser, TT-ordning (tilrettelagt transport) eller «hent meg» tilbud. En form for bestillingstranport fra dør til dør er det beste, men finansieringen vil være en utfordring.

Digital kompetanse

Å reise kollektivt krever digital kompetanse, og det er viktig å unngå digitalt utenforskap. Det må være lett å få tak i billetter. Når apper og digitale løsninger ikke fungerer faller man «ut av systemet». Her må vi gjøre noe i forhold til dagliglivet.

E39 – Kortsiktige og langsiktige effekter og muligheter

Det er vedtatt at ny E39 skal gå igjennom Bjerkreim. Dette gir en rekke positive effekter og en rekke negative effekter. Av de positive vurderes det at det blir en mer effektiv vare- og persontransport ved at man knyttes nærmere byområdene og arbeidsmarkedene, og ikke minst at transporttiden mot sør og mot nord kortes ned betraktelig.

Kortere reisetid til andre byområder kan innebære en økt interesse for bosetting i Bjerkreim. Økt bosetting kan igjen innebære et større næringsgrunnlag for eksisterende og nye bedrifter i kommunen.

Kortere reisetid kan også gjøre Bjerkreim kommune mer attraktiv som arbeidssted.

Kommunale veier

Hovedferdselsåren gjennom Bjerkreim kommune er europaveg E39. Det er også mange fylkesveger. Mindre veier er kommunale. Det er også et betydelig antall km private veier. Veinettet i kommunen er stort sett i god stand, men vil trenge jevnlig vedlikehold. Eventuelle utbedringer av det kommunale vegnettet må ses i sammenheng med ønsket utvikling av områder der det skal ferdes betydelig mengde mennesker. Ved opparbeiding av nye bolig- og hytteområder skal det i reguleringsplan stilles krav om godt vegnett med nødvendig gang- og sykkelvei. Vegnettet i sentrum er tilfredsstillende. Arbeidet med ny/ nye reguleringsplan(er) i sentrum vil kunne skape behov for omlegging av vegnett.

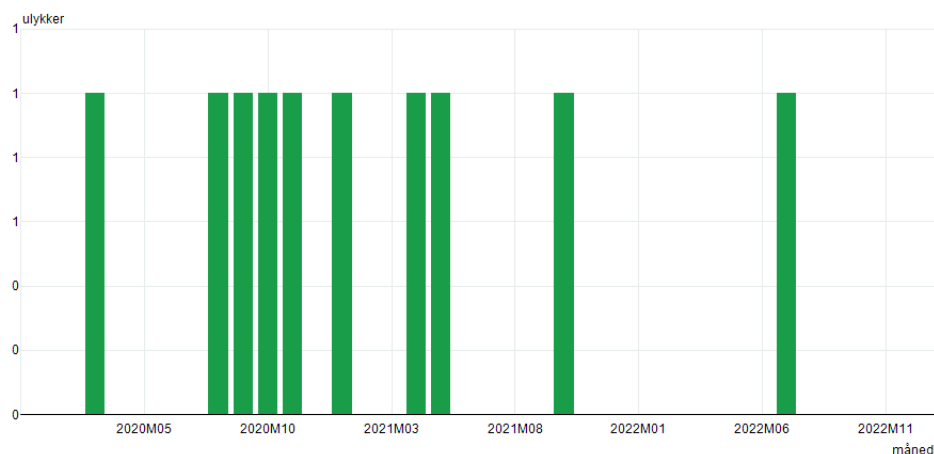
Gang- og sykkelveier

Bjerkreim kommune skal i samsvar med strategier for boligutvikling også utvikle gang- og sykkelveier fra eksisterende og fremtidige boligfelt til sentrumsområdene. Spesielt viktig er boligområdene som ligger nær Vikeså sentrum, i forbindelse med planlagt kommunikasjonsknutepunkt i sentrum. Det bør opparbeides gang- og sykkelveier i fremtidige boligfelt, og større reguleringsplaner for fritidsboliger. Dette for å sikre en trygg fremkomst for myke trafikanter, men også for å tilrettelegge for økt bruk av miljøvennlige og helsefremmende transportmetoder.

Trafikksikkerhet

Trafikkulykker er et stort samfunnsproblem. I Bjerkreim har det vært få rapporterte drepte eller skadde i trafikkulykker i løpet av de siste 3 år³⁰. Selv om det er få ulykker, er det likevel for mange. Bjerkreim kommune legger den nasjonale nullvisjonen til grunn. Nullvisjonen er en klargjøring av at det er moralsk og etisk uakseptabelt at folk blir drept eller hardt skadd i trafikkulykker. I tillegg utgjør ulykkene en kostnad ved trafikksystemet som vi ikke kan godta, på tross av de fordelene vegtrafikken gir. Ett forhold er samfunnets kostnader, men de menneskelige lidelsene som følger av ulykkene er meget store.

10209: Drepte eller skadde i trafikkulykker, etter måned. Bjerkreim, Ulykker.

Kommunen har utarbeidet en «Trafikksikkerhetsplan 2020-2024», som vil danne grunnlaget for videreføring av trafikksikkerhetsarbeidet i kommunen.

Kommunen har ansvar for investeringer, drift og vedlikehold av det kommunale vegnettet. Som vegeier har kommunen også et spesifikt ansvar for trafikksikkerhetstiltak på kommunale veger. I henhold til folkehelseloven og plan- og bygningsloven har kommunen et generelt ansvar for å forebygge skader og ulykker lokalt. Kommunen har ansvar og virkemidler som kan bidra til økt innsats i det lokale trafikksikkerhetsarbeidet. Vi er store arbeidsgivere og kjøpere av transporttjenester. I tillegg eier vi barnehager og skoler. Trafikksikkerhet handler om å kunne bevege seg trygt i sitt lokalmiljø, enten man er fotgjenger, syklist eller bilist – barn, ungdom eller voksen. På den måten vil også trafikksikkerhetsarbeid være et viktig folkehelseiltak for alle trafikantgrupper.

³⁰ <https://www.ssb.no/statbank/table/10209/chartViewColumn/>

Trafikksikker kommune

Trygg trafikk har en godkjenningsordning som heter Trafikksikker kommune. Dette er en nasjonal ordning som handler om hvordan kommunen planlegger og hva slags systemer kommunen har for å arbeide med trafikksikkerhet.

I samarbeid med fylkeskommunene har Trygg Trafikk utarbeidet et sett med kriterier som skal ligge til grunn for godkjenningen. Disse kriteriene tar utgangspunkt i de lover og forskrifter som kommunen allerede er pålagt å jobbe med, så ordningen handler om å få oversikt og systematisere det arbeidet som allerede blir gjort.

I løpet av 2022 er det blitt samlet inn dokumentasjon fra skole, barnehage, kultur, teknisk, helsestasjon, kommuneoverlege og kommunens ledelse. I møte med Trygg Trafikk den 14. desember 2022 ble dokumentasjonen gjennomgått og Bjerkreim ble godkjent som Trafikksikker kommune.

Godkjenningen er et kvalitetsstempel for godt, målrettet og helhetlig arbeid med trafikksikkerhet. Godt trafikksikkerhetsarbeid gir også kommunen bra omdømme, trygt lokalmiljø, mindre skader og fornøyde innbyggere. Vi ønsker derfor i den kommende planperioden å opprettholde det gode fokuset på trafikksikkerhet og tar sikte på en ny godkjenning som Trafikksikker kommune i 2025.

Dette arbeidet skal videreføres og styrkes. Nullvisjonen skal være bakteppe for alle vurderinger som gjøres, uavhengig av sektor og fagområde, for å sikre at liv, helse og finansielle verdier ikke unødig går tapt.

Tema 6 – Kultur, fritid og folkehelse

Deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter kan bidra til økt livskvalitet og levealder. Kulturminner og kulturmiljø er viktige fellesgoder og samfunnsressurser som kan bidra til miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Landbrukets kulturmiljø må opprettholdes. Bygninger i jordbruket handler om den rike og mangfoldige bygningsarven i jordbruket. Den representerer store kunnskaps-, opplevels- og bruksverdier, men tapet er høyt. Mange bygninger har gått ut av bruk eller står i fare for å gjøre det. Jordbrukslandskapet handler om mangfoldet av landskap der folk produserer mat, lever og ferdes. Landskapene har store kulturmiljø-, natur- og opplevelsverdier og er i endring på grunn av utvikling i jordbruket og annen bruk.

Planlegging er et av de viktigste verktøyene kommuner, fylkeskommuner og stat har for å bidra til god folkehelse. Plan- og bygningsloven og folkehelseloven krever at all planlegging skal fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller. Det forventes at også kommuner aktivt bruker planlegging til dette. Helse betyr mye for både den enkelte og samfunnet. Folkehelsen i Norge er generelt god, men vi har fortsatt sosiale helseforskjeller. Å skape gode og jevnt fordelte vilkår for folkehelse krever samarbeid på tvers av sektor- og forvaltningsnivåer over tid.

Bjerkreim kommune har et stort potensial for utvikling av kultur, opplevelse og turisme. Folk bor tettere og rekreasjonsgrunnlaget øker. Kommunen arbeider aktivt for å utvikle tilbudet for alle som vil ut av byen både sommer og vinter gjennom samarbeidet «Destinasjon Bjerkreim». Les mer om «Destinasjon Bjerkreim» under Tema 4- næring.

Kultur

Kulturbegrepet

Kulturbegrepet er knyttet til det å dyrke, utdanne, oppdra og foredle. Den kulturelle aktiviteten skal bidra til å ta vare på, videreutvikle og foredle de ressurser og aktiviteter som menneskene omgir seg med og bruker, alene og i samspill med andre.³¹ Kultur er åndsliv, aktivitet, arv og minner, livsform og meningsfellesskap.

Lovpålagte oppgaver

Kommunens oppgaver innenfor kulturfeltet er definert gjennom lover, politiske vedtak og avtaler. De viktigste lovene er:

- Lov om offentlig styresmakters ansvar for kulturvirksomhet, kulturloven
- Plan- og bygningsloven
- Lov om kulturminner
- Lov om folkebibliotek, vedtatt juni 2013

Lovverket stiller krav til kommunens arbeid, og regulerer formidling av kunst og andre kulturuttrykk, vern om kulturarv, deltagelse i kulturlivet, kompetansekrav. Kommunen skal sette mål for den kulturelle utviklingen, og avklare samfunnsmessige behov og oppgaver, sikre jordressurser, kvaliteter i landskapet og vern av verdifulle landskap og kulturmiljø.

Kulturfylket Rogaland

I «Planprogram: Kulturfylket Rogaland 2024 – 2036. Regionalplan for kultur» defineres følgende områder innen kultursektoren:

Bibliotek

Museum

Kunst: musikk, teater, dans, visuell kunst, litteratur, film mm

Idrett og fysisk aktivitet

Frivillighet

Kultur for barn og unge (herunder kulturskule)

I naturkommunen Bjerkreim vil det også være naturlig å tenke friluftsliv og naturopplevelser som egne underpunkter.

Det må anses som viktig, også i en liten kommune, at innbyggerne får tilgang på tilbud innen så mange som mulig av disse områdene, selv om man må regne med at noen aktiviteter må oppsøkes på større steder. Les mer om bibliotek og kulturskule under Tema 7- Barn, unge og eldre.

Overordnet målsetting

Overordnet målsetting for kulturtilbudet i Bjerkreim, bygget på målsetningene i «*Regional kulturplan for Rogaland 2015 – 2025*» :

- Kulturen skal være et viktig element i utviklingen av en attraktiv kommune med høy livskvalitet for innbyggerne

³¹ https://www.rogfk.no/_f/p1/ibce64c04-4eb0-4935-964d-b237a121da69/regional-kulturplan-for-rogaland-2015-2025.pdf

- Alle i kommunen skal ha tilgang til varierte kulturopplevelser av høy kvalitet og ha mulighet for kulturutøvelse med utgangspunkt i egne forutsetninger. Dette kan også løses gjennom for eksempel tilbud om felles transport til større arenaer i andre kommuner.
- Kommunen skal ha en god forvaltning av vår felles natur – og kulturarv, og bidra til at innbyggerne får innsikt og forståelse for egen historie og identitet

Delmål for planperioden

- Opprettholde og styrke den faglige kompetansen og de fysiske rammene innenfor kultursektoren, inkludert bibliotek og kulturskole
- Nå flest mulig ulike aldersgrupper og interesser gjennom ulike kultur – og fritidstilbud, ut fra den enkelte innbygger sine forutsetninger
- Gi støtte til frivillige lag og organisasjoner, økonomisk og praktisk
- Styrke samarbeidet mellom kultursektoren, frivillige organisasjoner og næringsliv
- Opprettholde et godt samarbeid mellom kulturavdelingene i Dalane – kommunene, og videreutvikle samarbeidet om Dalane Kulturfestival. Opprettholde samarbeidet med organisasjoner som Magma Geopark og Dalane Friluftsråd m fl.
- Videreutvikle arenaer for lett tilgjengelig fysisk aktivitet, friluftsliv og naturopplevelser for alle innbyggere uansett alder og funksjonsnivå
- Verdsette vår felles materielle og immaterielle kulturarv, herunder bidra til å ta vare på objekter nevnt i kommunens kulturminneplan

Kulturminner

Kulturminner er alt som forteller oss noe om hvordan menneskene før oss har levd. I St.meld. nr 16 Leve med kulturminner (2004-2005) understreker regjeringen at kulturarven er en viktig ressurs som kilde til kunnskap og opplevelse, og for utvikling av lokalsamfunn og verdiskaping innen næringslivet.

Kommundeplan for kulturminner, Bjerkreim, 2006-2010

Bjerkreim kommune vedtok i 2006 en kommunedelplan for kulturminner. Planen er utdatert og det er behov for en revisjon av denne. I listen over kulturminner er noe forsvunnet/ tatt ut og annet er kommet til. For å sikre en god kulturminneforvaltning er det viktig at vi har en oppdatert liste over prioriterte kulturminner, og klare bestemmelser knyttet til denne.

«Blir det kulturminner av det som bygges i dag» kan være et refleksjon å ta med seg i all planlegging.³²

Folkehelse

Definisjoner

Folkehelse: befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning

Folkehelsearbeid: samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som

³² <https://www.arkitektnytt.no/debatt/fremtidens-kulturminner>

beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

Folkehelsearbeid i Bjerkreim kommune

Erkjennelsen av «helse i alt vi gjør» er kjernen i folkehelsearbeidet. Prinsippet skal bidra til at helsen til folket blir sikret på tvers av sektorer.

Tidligere har Bjerkreim kommune, i tråd med folkehelseloven, utarbeidet en Folkehelseplan for perioden 2020-2024 med oversikt over helsetilstanden i befolkningen, samt folkehelseutfordringer og særlige fokusområder. Temaet folkehelse blir nå videreført i samfunnsdelen, og det utarbeides i stedet en folkehelseoversikt som skal gi en oversikt over positive og negative faktorer som påvirker helsen i befolkningen, samt fokus områder for de neste 4 årene. Folkehelseoversikten for Bjerkreim kommune 2024-2027 ble godkjent i mai 2024. Dette er et godt kunnskapsgrunnlag for kommunens planlegging.

Bjerkreim kommune har siden 2009 vært med i Partnerskap for folkehelse med Rogaland fylkeskommune. Partnerskapet innebærer et årlig tilskudd, hvor Bjerkreim går inn med en egenandel tilsvarende det fylkeskommunale tilskuddet. Partnerskapsmidlene brukes til å finansiere målrettede folkehelseiltak som skal møte folkehelseutfordringene som kommunen har identifisert i oversiktsarbeidet. Disse tiltakene konkretiseres i en årlig handlingsplan for folkehelse.

Positive faktorer i Bjerkreim kommune

Innbyggerne i Bjerkreim kommune har generelt god helse, og helsen er relativt jevnt fordelt i befolkningen. I folkehelseprofilen fra 2022 ligger Bjerkreim signifikant bedre enn landet som helhet på hele 13 av 34 indikatorer, hvorav 7 av de 34 indikatorene plasserer Bjerkreim blant de ti beste kommunene i landet. Indikatorer som peker på at Bjerkreim har god folkehelse er blant annet: troen på et lykkelig liv, psykisk helse, ensomhet, trivsel på skolen, økonomisk situasjon, bo-forhold, det fysiske miljøet (drikkevann, luftkvalitet og trygghet) og helserelatert atferd (røyking, trening og skjermtid). Dette er indikatorer som Bjerkreim skal fortsette å jobbe med for å bevare god helse i befolkningen.

Folkehelseutfordringer i Bjerkreim kommune

Selv om folkehelsen stort sett er god i Bjerkreim, har det tidligere vært fokus på 3 indikatorer hvor Bjerkreim har hatt dårligere resultat enn landet som helhet:

- Overvekt og fedme
- Muskel og skjelettplager
- Mobbing i skolen

Overvekt og fedme blant 17. åringer har vært en utfordring i Bjerkreim fra statistikken startet i 2011. I 2021 ble det opprettet en tverrfaglig prosjektgruppe for å utrede mulige årsaker og tiltak for å snu trenden. Å forebygge overvekt og fedme et langsiktig arbeid, og tidlig innsats er derfor avgjørende for å lykkes. Samarbeid med barnehage, skole, fritidsaktiviteter og lokalsamfunnet er derfor en vesentlig del av prosjektet «barn og unge med overvekt». Målet med prosjektet er å skape et mer helsefremmende lokalmiljø som forebygger overvekt og fedme.

Muskel og skjelettplager er også en indikator hvor Bjerkreim har ligget signifikant dårligere enn landet og fylket, siden statistikken startet i 2010. Tallene viser at det er spesielt kvinner over 45 år som er overrepresentert. De vanligste risikofaktorene for å utvikle muskel- og skjelettplager er inaktivitet, overvekt, røyking og arbeidsrelaterte faktorer. I 2022 starter arbeidet med å utrede årsaker og iverksette tiltak som kan påvirke de bakenforliggende årsakene. I likhet med overvektproblematikken så er også dette et langsiktig arbeid, og tidlig innsats er vesentlig. Dette skal være en stor satsning i perioden fremover, og det skal vurderes universelle tiltak i barnehage, skole, arbeidsplasser og lokalmiljøet.

Sosialt fellesskap i skole og barnehage er en beskyttende faktor for folkehelseutfordringer senere i livet. Barn som utsettes for krenkelser har høyere risiko for psykiske plager som engstelse, depresjon, ensomhet og rastløshet, enn barn som har det trygt og godt. Blant barn og unge som er utsatt for risikofaktorer i oppveksten, finnes også oftere kroppslige helseplager som hodepine, ryggsmarter, "vondt i magen" og svimmelhet.

Sammenhengen mellom risikoutsatt oppvekst og helseplager understreker at det er viktig å ha fokus på forebygging arbeid på alle arenaer der barn og unge oppholder seg. I Bjerkreim kommune har skoler og barnehager gode rutiner for å forebygge og håndtere krenkende adferd i henhold til ny opplæringslov kap. 12. I tillegg har kommunen utarbeidet en tverrfaglig plan for forebygging av vold og omsorgssvikt som skal fange opp barn som lever under risikoutsatte forhold.

Basert på de identifiserte folkehelseutfordringene i Bjerkreim, er det i ny folkehelseoversikt pekt på 4 nye områder som skal ha fokus i de neste 4 årene:

1. Kosthold og ernæring
2. Fysisk aktivitet
3. Utjevne sosiale helseforskjeller
4. Nærmiljø, fritid og deltakelse

Overordnede mål for folkehelsearbeidet i Bjerkreim kommune

Bjerkreim kommune skal:

1. Drive et systematisk, kunnskapsbasert, tverrsektorielt og langsiktig folkehelsearbeid
2. Fremme befolkningens helse, trivsel gode sosiale og miljømessige forhold
3. Forebygge psykisk og fysisk sykdom, skade og lidelse
4. Utjevne sosioøkonomiske helseforskjeller

Strategier for å nå målene

I arbeidet med å nå «Samfunnsdelens Målsetninger og strategier», samt «Tiltak og føringer» under samfunnsdelens tema 6, Folkehelse og livskvalitet, skal Bjerkreim kommune, i arbeidet med folkehelseplan skal Bjerkreim kommune:

1. Ha løpende oversikt over helsetilstanden i Bjerkreim, og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne
2. Kjenne til de lokale folkehelseutfordringene, og utforske mulige årsaker til disse

3. Iverksette nødvendige tiltak for å møte de lokale folkehelseutfordringene
4. Prioritere tidlig innsats blant barn og unge, hvor forebyggingspotensialet er størst
5. Prioritere universelle folkehelse tiltak, for å nå de som trenger det mest
6. Legge til rette for et helsefremmende lokalmiljø, hvor de sunne valgene er de enkle valgene
7. Styrke og videreføre samarbeidet med frivillig sektor som en viktig brikke i folkehelsearbeidet
8. Tilby forebyggende lavterskeltilbud innenfor kosthold, fysisk aktivitet, søvn og rus ved å etablere en interkommunal frisklivsentral
9. Tilby åpne og nøytrale møteplasser med aktiviteter for alle i Skjeraberget folkehelsehus
10. Gi alle barn mulighet til å delta på minst én fritidsaktivitet, gjennom økonomiske støtteordninger som «Fritidsstøtte».

Tema 7 – Barn, unge og eldre, samt boligsosiale hensyn

Hensynet til barn og unge skal ivaretas i planlegging og i kravene til det enkelte byggetiltak. Kommunestyret har et særlig ansvar for å sikre barn og unge gode oppvekstvilkår, og å sørge for at alle planer ivaretar dette hensynet.

Hensynet til eldre og de som trenger hjelp skal også prioriteres i overordnet planlegging. Målet er å bidra til flere gode leveår med god livskvalitet for eldre, helsehjelp når de har behov for det, pårørende som ikke blir utslitt og ansatte som trives på jobb og får brukt sin kompetanse. Det er definert fem hovedområder i reformen: Et aldersvennlig Norge, aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp og sammenheng og overganger i tjenestene. Bo trygt heime-reformen fokuserer på at hele samfunnet må bli mer aldersvennlig.

Ny boligsosial lov skjerper kommunens ansvar for boligsosiale tiltak, blant annet ved å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet med å skaffe bolig og ved at kommunene pålegges å utarbeide en oversikt over behovet for både ordinære og tilpassende boliger.

Barn og unge

God planlegging er grunnleggende for at barn får trygge oppvekstkår og god helse. I plan- og bygningslovens formålsparagraf står det at planlegging skal iverta hensynet til barn og unge. Planleggingen skal sikre og bidra til aktivitetsfremmende omgivelser som gir varierte muligheter for sosialt samvær, lek og utfoldelse.

Bjerkreim kommune ønsker å tilrettelegge for å gi barna en trygg oppvekst med god møtesteder, muligheter for lek og aktivitetsfremmende omgivelser. Les mer om tilrettelegging under Tema 9 «Helse og beredskap». Les mer om kommunens tjenesteområder under Tema 10 «Kommunen som tjenesteyter».

Rettigheter og medvirkning

Norge har skrevet under og innført Barnekonvensjonen som egen lov.³³ Konvensjonen har 17 artikler som utreder barns rettigheter og nasjonale bestemmelser som skal sikre barns trygghet, frihet og mulighet til utfoldelse.

Konvensjonen slår også fast barn- og unges rettigheter til å bli sett og hørt, og det er derfor ønskelig at barn- og unge skal medvirke i kommunale prosesser, og få gi sine innspill i kommunens

³³ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>

virkeområder. Ungdomsrådet i kommunen gir bl.a uttale i plansaker og fremmer egne synspunkt innen aktuelle tema, både til kommuneadministrasjonen og til politisk nivå. På den måten får barn/unge i kommunen en reell påvirkningsmulighet.

Bjerkreim kommune er, og skal være, en god og trygg kommune å vokse opp i. Fokus på barn- og unge skal sikre at kommunen fortsatt er et fantastisk sted å vokse opp. Fra involvering i planlegging, gjennomføring av arrangement, innspill til skolegang, til å kunne dele sine meninger om kommunens utvikling, kollektivtilbud og næringssetting. Opplæringsloven gir klare føringer i forhold til elevenes rett til medvirkning og påvirkning av egen skolehverdag. Skole og barnehage tilrettelegger for et tett samarbeid med hjemmet, der en ser på hverandre som en ressurs i barnets oppvekst. En legger vekt på at samarbeidet skal bestå av god informasjon, dialog og medvirkning. Barn- og unge bør og skal inkluderes i deres hverdag og oppvekst.

Elevrådet, skolemiljøutvalg og ungdomsrådet er påvirkningskanaler barn og ungdom har i kommunen i dag, og deres uttaleområder kan med fordel utvides i enda større grad for å oppnå en medvirkningsgrad som er tilfredsstillende og som gir positive ringeffekter utover gode innspill i sammenhenger hvor dette er ønsket.

Oppvekstplan

- Kommunen skal utarbeide en felles «Oppvekstplan» som skal synliggjøre og forplikte arbeidet med å legge til rette for at alle barn og unge skal få god oppvekst og god opplæring.

Barnekonvensjonen rammer inn alt arbeid på oppvekstområdet og skal legges til grunn for tolkning av særlovgivingen. Barnekonvensjonen er delt inn i fire hovedområder av rettigheter: 1. Barn har rett til liv og helse 2. Barn har rett til skolegang og utvikling 3. Barn har rett til omsorg og beskyttelse 4. Barn har rett til deltakelse og innflytelse Barnekonvensjonen har også fire generelle prinsipper, som handler om ikke-diskriminering, barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt. Disse prinsippene er viktige utgangspunkter for å forstå de andre bestemmelsene i barnekonvensjonen. Nasjonale lovverk, som lov om barnehager og lov om grunnskolen og den videregående opplæringa, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, og lov om barneverntjenester, styrer kommunens handlingsrom og handlingsplikt på oppvekstområdet. Regelverket rammer inn mål, innhold og kvalitet på tjenesteytingen.

Universell utforming

Universell utformings grunnleggende ide er å «forme samfunnet slik at så mange som mulig kan delta aktivt uavhengig av funksjonsevne». Målet er at løsningene kan brukes av så mange som mulig, uten at det skal benyttes spesialløsninger. Prinsippet er viktig innenfor samfunnsplanlegging og en utfordring kan ofte være å se sammenhengen mellom for eksempel arealer for å tilrettelegge i best mulig grad for økt universell utforming.

En av flere fordeler med universell utforming er at områder er tilgjengelige for flest mulig mennesker. Som eksempel kan det spare helsekostnader for samfunnet at sentrumsområder er universelt utformet. Det kan også skape bedre psykisk og fysisk helse for spesielt eldre, folk med nedsatt funksjonsevne og andre personer som ellers har problemer med å forflytte seg.

Godt utviklet sentrum med mulighet for bopel i nærheten sammenbundet av kryssfrie gang- og sykkelveier er et av mange tiltak for universell utforming. Et annet er heiser i bygg.

De syv prinsipper for universell utforming finner du [her](#).

Universell utforming er avgjørende for et inkluderende samfunn, også i Bjerkreim kommune. Personer som av ulike årsaker har begrenset mobilitetsmuligheter gjennom nedsatt motorikk bør ha tilrettelagte turmuligheter, handlemuligheter og generelt gis muligheten til å leve tilnærmet normale liv uten for store hindringer. Det er spesielt viktig at man i nye prosjekter tar inn elementer fra- og følger prinsippet om universell utforming, slik at man sikrer at Bjerkreim er et lokalsamfunn som er inkluderende uavhengig av livssituasjon. Skolene og barnehagene i kommunen skal være tiltalende og funksjonelle i bruk for alle barn. Uteområde skal være tilstrekkelig stort i areal og være utformet slik at det på en positiv måte stimulerer til lek, fysisk aktivitet og kunne benyttes i ulike læringssituasjoner.

Verdien av mangfold

Utdanningsdirektoratet skriver at «Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap.» Mangfold er avgjørende for at et moderne samfunn skal finne løsninger på fremtidens problemer. Unike perspektiver som følge av ulike bakgrunner, erfaringer, religiøse tilknytninger, etnisk opprinnelse eller seksuell legning er med på å skape et mangfoldig og robust samfunn. Det har også en enorm verdi at barn omgås og opplever mangfold. Stigmatisering og rasisme er ikke medfødt, men noe som læres. Ved å ha en mangfoldig skole/ barnehage forberedes barn på hverdagen utenfor skolen og barnehagen, i et mangfoldig samfunn som Norge er. Læring går også begge veier, og eksempelvis vil innvandrere ha stor nytte av å integreres gjennom skole/barnehage, og oppleve norsk kultur, gjennom å knytte vennskap og få opplevelser.

Opplevelsen av mangfold og fellesskap styrkes også gjennom kulturskolen og kommunens mange frivillige lag og organisasjoner. Kommunen er gjennom sin rolle i folkehelse,- og frivillighetsarbeid en tilrettelegger og samarbeidspartner for å fremme et inkluderende fellesskap blant innbyggerne.

Psykososialt miljø

Opplæringsloven og barnehageloven sier at barn skal ha rett på et godt fysisk og psykososialt miljø. Bakgrunnen for loven er å sikre at barn i skole og barnehage skal ha minst like sterke rettigheter som arbeidstakere på en arbeidsplass. Psykososialt miljø defineres av utdanningsdepartementet slik: «Med psykososialt miljø menes her de mellommenneskelige forholdene på skolen, det sosiale miljøet og hvordan elevene og personalet opplever dette. Det psykososiale miljøet handler også om elevenes opplevelse av læringssituasjonen»³⁴

Det er en rekke områder som må arbeides med kontinuerlig for å skape et godt psykososiale miljø i skole/barnehage. Et godt tilpasset fysisk ute/innemiljø er viktig, samt å arbeide systematisk med holdingsarbeid og samspill mellom barn i alle aldersgrupper. De voksne i skole/barnehage og foresatte må være gode rollemodeller for barna. Det må arbeides for å bekjempe utenforskap og det må være nulltoleranse mot mobbing. Et godt samarbeid mellom frivillige lag og foreninger er en viktig faktor for å bygge felles holdinger i arbeidet for et godt psykososialt oppvekstmiljø for barn i

³⁴ <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Laringsmiljo/Udir-2-2010-psykososialt-miljo/Del-I/3/>

barnehage/skole og på fritiden. Det er utarbeidet et eget kommunalt manifest i arbeidet for å ivareta et trygt og godt oppvekstmiljø for barn og unge, i tillegg til at det jobbes kontinuerlig med tiltak som virker både forebyggende og positivt fremmende på miljøet, både generelt (systemrettet) og for den enkelte elev (individrettet). Elevene og skolens rådsorganer skal medvirke i dette arbeidet.

Eldre

Det finnes ikke en klar definisjon på når man betegnes som «eldre», og det finnes ingen typisk «eldre person». Noen er aktive og funksjonsfriske ved 90-års alder, mens andre svekkes mye tidligere. Generelt er det stor variasjon i aldring, og kronologisk alder er kun løselig assosiert med typiske aldringsrelaterte funksjonsnedsettelse (WHO, 2015).

Eldres rettigheter

Innen 2030 vil andelen eldre øke med 46 %. Det betyr at andelen eldre vil være høyere enn andelen ungdom og andel barn under 10 år.³⁵ Dette gjelder også i Norge.³⁶ Dette er bakteppet for en vurdering rundt å styrke eldre sine rettigheter på bakgrunn av at de stadig blir en større del av befolkningen.

Eldrebølgen og arbeid med eldres rettigheter er viktige ansvarsområder for lokal og regional myndighet. Tilgang til grønn omsorg ved universelt utformede turområder, mulighet for besøk i park på tross av mobilitetsproblemer og bosetting i nærhet til sentrale sentrumsfunksjoner for eldre som fortsatt har god motorikk er viktige punkter for å fremheve helsemessige, sosiale og mentale utviklingsmuligheter for den eldre garde.

Aldersvennlig samfunn³⁷

Et aldersvennlig samfunn handler om å gjøre samfunnet i stand til å møte utfordringene og mulighetene knyttet til en aldrende befolkning. Dagens eldre er mer ressurssterke enn tidligere, og de er en stor ressurs for samfunnet dersom det legges til rette for det. Samfunnet må legge til rette for at eldre kan være aktive og selvstendige lengst mulig. Målet er at eldre skal få bedre livskvalitet, flere gode leveår og mestre egne liv.

Vi blir stadig flere eldre og vi lever lenger. For mange kommer pensjonisttilværelsen til å vare nesten en tredjedel av livet. Derfor må vi sørge for at den blir meningsfull både for den enkelte og for samfunnet. Det gjør vi med et aldersvennlig Norge, og et aldersvennlig lokalsamfunn i kommunen.

Framtidens eldre vil være sprekere og friskere enn gårdsdagens eldre. De både kan og vil delta mer i samfunnet og ha mer makt over eget liv.

I Regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn «Flere år – flere muligheter» rettes fokus mot den økende andelen friske eldre som kan bidra i et samfunn med færre yrkesaktive og mangel på personell.

³⁵ https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2019/03/NIM_Temareport_2019_Eldre_web.pdf

³⁶ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/et-historisk-skifte-flere-eldre-enn>

³⁷ <https://www.ks.no/fagomrader/velferd/aldersvennlige-lokalsamfunn/hva-er-et-aldersvennlig-samfunn/>

Aldersvennlig lokalsamfunn og reformen «Bu trygt heime»³⁸

Bjerkreim kommune ønsker å legge til rette for et inkluderende og tilgjengelig lokalsamfunn som fremmer aktiv aldring. Arbeidet med aldersvennlige samfunn kommer hele befolkningen til gode. Et lokalsamfunn som er trygt, inkluderende og tilgjengelig for eldre, vil også være det for barn.

I Meld. St. 24 (2022–2023) «Felleskap og meistring – Bu trygt heime» presenterer regjeringen en samlet innsats for et mer aldersvennlig samfunn preget av åpenhet, tygghet og fellesskap. Meldingen har fire innsatsområder: Levende lokalsamfunn, boligtilpasning og -planlegging, kompetente og myndiggjorte medarbeidarar og trygghet for brukere og støtte til pårørende. De overordnede målene med reformen er å bidra til at eldre kan bo trygt hjemme, og at behovet for helse- og omsorgstjenester utsettes gjennom bedre planlegging, styrket forebygging og mer målerettede tjenester. Videre er ønsket å sikre en bedre bruk av personell og de samlede ressursene, og gjennom dette bidra til at alle som trenger det får tilgang på gode og trygge tjenester.

Reformen «Leve hele livet»

De to siste eldrereformene bygger på kvalitetsreformen «Leve hele livet»³⁹ som var forgjenger til reformern Aldersvennlig samfunn og en bærebjelke til reformen Bo trygt hjemme. Reformen er fortsatt aktuell. Målet er at alle eldre skal få bedre hjelp og støtte til å mestre livet. Leve hele livet handler om de grunnleggende tingene som oftest svikter i tilbudet til eldre: mat, aktivitet og fellesskap, helsehjelp og sammenheng i tjenestene.

Reformen skal bidra til at eldre kan mestre livet lenger, ha trygghet for at de får god hjelp når de har behov for det, at pårørende kan bidra uten at de blir utslitt og at ansatte kan bruke sin kompetanse i tjenestene. Meldingens hovedfokus er å skape et mer aldersvennlig Norge og finne nye og innovative løsninger på de kvalitative utfordringene knyttet til aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp, sammenheng og overganger i tjenestene.

Leve hele livet reformen er et viktig punkt er et aldersvennlig samfunn fordi dette omfatter både helsedelen, boliger, transport og alt som angår den eldre.

Det ligger lite penger i systemet i dag, og det må legges penger i potten sentralt.

Leve hele livet presenterer derfor fem innsatsområder med til sammen 25 gode løsninger som kommunene kan ta i bruk. Løsningene er valgt ut i samråd med blant annet eldre, pårørende, frivillige og ansatte i helse- og omsorgstjenesten.

I Bjerkreim kommune ble det i 2021 vedtatt en strategisk handlingsplan for eldreomsorgen 2020-2024 «Leve hele livet i Bjerkreim». Handlingsplanen sier noe om statusen i Bjerkreim og hva vi har oppnådd i forhold til et aldersvennlig lokalsamfunn. Den peker også på konkrete satsingsområder i årene som kommer⁴⁰. Kommunen følger nå opp reformen «aldersvennlig samfunn» og reformen «bo trygt hjemme».

I tillegg til den vedtatte handlingsplanen ønsker vi å ha særlig fokus på følgende områder:

³⁸ <https://www.ks.no/fagomrader/velferd/aldersvennlige-lokalsamfunn/handbok-i-aldersvennlige-lokalsamfunn/>

³⁹ https://www.helsedirektoratet.no/tema/leve-hele-livet-kvalitetsreformen-for-eldre/Oppdragsbrev%20til%20Statsforvalter%202022.pdf/_attachment/inline/598fecce-79b4-4d56-a67a-8db7c4889189:70707c6ea2cd92b4a28fc9c623d7a360edbb6909/Oppdragsbrev%20til%20Statsforvalter%202022.pdf

⁴⁰ Web-sak Journalpost 21/2093 i sak 19/281

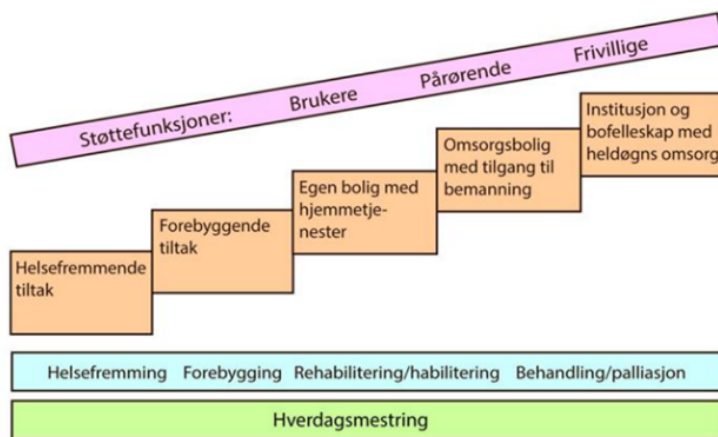
- Universell utforming/utendørsområder og fysisk aktivitet
- Bolig/ boligsosial planlegging og forvaltning
- Mobilitet og transport
- Samfunnsdeltagelse
- Medvirkning og involvering
- Eldre som ressurs i samfunnet, i arbeidslivet og frivillighet

Det er satt opp «aldersvennlige» benker flere steder i kommunen.

Omsorgstrappen

Omsorgstrappa (omsorgstjenestenivåene) er en bevisstgjøring av hvor tjenestene i kommunen gis, samtidig som det tydeliggjøres hvilke tjenester kommunen har og tjenester som bør utvikles eller etableres. Dreining av tjenestene skal sikre at vi unngår eller utsetter vekst på øverste trinn av omsorgstrappen. Vi ønsker å vektlegge forebygging, bruk av velferdsteknologi og digitale løsninger, samt samhandling og samskaping.

Kommunens innsats i forhold til et aldersvennlig lokalsamfunn og «bor trygt hjemme» reformen vil særlig rettes mot de første trinnene. Ønsket gevinst for kommunen er å spare ressurser ved å legge til rette for at den enkelte skal mestre egen livssituasjon og bo lengst mulig i eget hjem.

Beskrivelse av omsorgstrappen

Boligsosiale hensyn:

I Norge er det et nasjonalt mål at alle skal kunne bo trygt og godt (St.meld.nr.34). Sammen med arbeid, helse og utdanning, anses bolig som en av de fire grunnpilarene i velferdspolitikken.

Ved å integrere boligsosiale hensyn i samfunns- og arealplanleggingen, kan kommunene bidra til å finne gode botilbud for vanskeligstilte og til at flere kan eie egen bolig. Det er den enkelte kommune som må organisere arbeidet med å oppfylle loven. Lov om boligsosiale hensyn innebærer en rettslig forankring av kommunens boligsosiale ansvar.

Formålet med loven er å forebygge boligsosiale utfordringer og å bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet skal få bistand til å skaffe seg og beholde en egnet bolig. Loven viderefører i hovedsak plikter kommunen tidligere hadde gjennom medvirkningsansvaret i sosialtjenesteloven § 15 og helse- og omsorgstjenesteloven § 3-7, men presiserer og til dels skjerper ansvaret. De skjerpede kravene

gjelder plikten til å ha oversikt over boligbehovet for vanskeligstilte, ta boligsosiale hensyn i planleggingen og noe strengere krav til saksbehandlingen.

Området henger sammen med folkehelsearbeidet etter folkehelseloven, og de kommunale oppgavene og tjenestene som kommunen skal yte iht. lov om sosiale tjenester, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester mv.

Som samfunnsutvikler, tjenesteyter, tomteeier, byggherre og kredittgiver, er Bjerkreim kommune engasjert i å utvikle en boligpolitikk som imøtekommer behovene til både den eldre og den yngre delen av befolkningen. Dette inkluderer et spesielt fokus på personer uten bolig, de som står i fare for å miste boligen, og de som bor i uegnet bolig eller i et uegnet bomiljø.

De nærmere målene og virkemidlene for å ivareta kravene skal fremgå av kommunens boligsosiale plan som forventes vedtatt i 2025.

Tema 8 – Landbruk

En viktig oppgave i arealplanleggingen er å sikre jordressursene og verdifulle kulturlandskap. Vern om jordbruksarealene er en forutsetning for matproduksjon, utvikling og verdiskaping i landbruket. Jord- og skogbruk er generelt arealkrevende næringer. Norge har samtidig relativt lite dyrka jord. Jordbruksarealene utgjør ca 3 prosent av totalt landareal og bare 1/3 av disse er egnet for matkornproduksjon. Slike arealer er derfor en svært begrenset ressurs i Norge. De beste matproduksjonsarealene er for en stor del lokalisert der utbyggingspresset er størst. Mange former for landbruksproduksjon fordrer, foruten arealer, også bygninger og/eller ulike former for anlegg. Eksempler kan være vanlige driftsbygninger, store samdriftfjøs, siloer, drivhus, landbruksveger, fangdammer, parkeringsplasser osv. Bygninger og anlegg innen landbruk er i en del tilfeller lokalisert til arealer som det også knytter seg andre interesser til. Landbrukets kulturlandskap er et annet viktig tema i arealplanleggingen

Nasjonale landbruksmål

I stortingsmelding 11 (2016-2017) fremkommer de 4 hovedmålsetningene for jordbruket i Norge. Disse er:

- Matsikkerhet
- Landbruk over hele landet
- Økt verdiskaping
- Bærekraftig jordbruk

I stortingsmelding 6 (2016-2017) fremkommer prioriteringer for økt verdiskaping i skog- og trenæringen. Disse er:

- Konkurranseskraft
- Bærekraft
- Miljøhensyn
- Klimabidrag
- Forenkling, effektive verdikjeder og samhandling
- Innenlands foredling

- Bruk av råstoff fra skogen
- Forskning, innovasjon og utvikling

Struktur i landbruket og nyinvesteringer

Bjerkreim kommune har et landareal på 586 km², og av dette er ca. 24.000 dekar (da) dyrket jord og 35.000 da innmarksbeite. Jordbruksarealet utgjør bare 10 % av totalarealet, herav 4 % dyrket jord. De store beite- og utmarksviddene har lagt grunnlaget for et stort hold av storfe og sau. I beitesesongen er det rundt 47.000 sau, lam og geiter og 5.300 storfe som produserer melk og kjøtt av å spise det som vokser på inn- og utmarka. I tillegg skjøtter de det flotte kulturlandskapet i Bjerkreim, som bl.a. er til stor glede for de som liker å gå på tur på en eller flere av de 420 km med merkede turstier. Det handler om å ta vare på kulturlandskap, å begrense urbanisering og sentralisering, og ikke minst øke selvforsyningsgraden som den senere tiden har vært synkende.

Jordbruket i Norge er basert på familiebruket og den selveiende bonden. Jordbruket er bygget på at det skal produseres mat i hele landet. Nasjonale krav og retningslinjer legger imidlertid betydelige føringer for hvordan den norske bonden kan utøve sitt virke. Næringen har vært, og er i kontinuerlig omstilling, og for jordbruket i Bjerkreim vil løsdriftskravet på storfe som innføres fra og med 2034, være svært utfordrende. Dette siden melkeproduksjonen er bærebjelken i næringen i kommunen. Kravet om løsdrift skaper behov for store investeringer i en næring som over tid har hatt for dårlig lønnsomhet. Kravet vil være spesielt økonomisk utfordrende for små- og mellomstore melkeprodusenter. Det er likevel ikke en uløselig utfordring.

Det vil sannsynligvis også komme nye krav fremover om reduserte utslipp i næringen, som igjen vil medføre krav til investeringer i eksempelvis nye driftsløsninger.

Jordbruket har i flere tiår blitt styrt med et sterkt krav til effektivisering. Det har i tillegg de siste 8-10 årene vært en vridning av virkemidler bort fra stimulering av små familiebruk til utflating av tilskuddsmidler slik at de nå stimulerer til større gårdsbruk. Denne politikken, fra sentrale myndigheter, har ført til at det har vært lønnsomt med strukturendringer der en mekaniserer seg bort fra manuelt arbeid, og erstatter dette med større og mer rasjonelle maskiner og driftsbygninger. Denne utviklingen er ikke kommet like langt i Bjerkreim sammenlignet med for eksempel Jæren. I 2023 har ca. 46 % av melkebøndene i kommunen kyrne i løsdriftsfjøs og 54 % i båsfjøs. De siste årene har strategien fra Innovasjon Norge endret seg når det gjeld tilskudd til investeringer. De er nå opptatt av at også små- og mellomstore bruk skal ha en reell mulighet til å oppgradere sitt driftsapparat til løsdrift. Det bør derfor være et mål for Bjerkreim kommune å stimulere til en utvikling som kan skape optimisme for alle bruksstørrelser, og motvirke en uheldig og rask struktur-utvikling.

Teknologien utvikler seg stadig, også innen landbruket. Dette kan gjøre landbruket mer fremtidsrettet, men også mer kapitalintensivt, og det vil derfor være nødvendig å veie kostnader opp mot nytte. Teknologitvillingen gjør at bønder går i retning av et «presisjonslandbruk», der bønder har montert gps i traktoren for å spre gjødsel nøyaktig. Det finnes også kartløsninger som viser behov for gjødsel på enkelte skifter/teiger. Sist men ikke minst, så bidrar teknologien til at det blir enklere og mer naturlig å dokumentere hva en har gjort i forhold til gjødsling, sprøyting, høsting mm.

Jord- og skogbruket i Norge er i stor grad økonomisk ugunstig i forhold til naturgitte forhold. Men spesielt skogbruket vil merke en endring dersom en rekke målsetninger i forhold til klimakampen skal

nås. **Alt som kan lages av olje, kan lages av tre.** Det er derfor sannsynlig at skogbruksnæringen i et lengre perspektiv vil oppleve økt etterspørsel etter trevirke.

Bjerkreim er en stor og viktig jordbrukskommune, der ca. 15 % er sysselsatte i primærnæringen, og eierne av gårdsbruka står for ca 20 % av kommunen sin innbetalte inntekts- og formuesskatt. Kommunen er staten sin forlenga arm med forvaltning av den nasjonale landbrukspolitikken gjennom tilskuddsordninger, lover og forskrifter. Bjerkreim kommune ønsker at terskelen skal være lav for å ta kontakt, og vil fortsatt være på tilbudssiden med rettleiding da mye av regelverket er omfattende og komplisert.

Matjord og selvforsyningsgrad

Matjord skal i størst mulig grad bevares for å opprettholde matproduksjonen, og sørge for matproduksjon for kommende generasjoner. Det er et avgjørende element i en sunn og bærekraftig landbrukspolitikk, og har de senere årene fått et stadig bredere fokus. Nasjonalt er det foreslått en målsetning om å begrense omdisponering av matjord til maksimalt 3000 dekar pr. år innen 2025.⁴¹

Rogaland sitt mål er fortsatt 400 dekar pr. år, men Statsforvalteren nevner i sin kommentar til de oppdaterte nasjonale målene at Rogaland bør følge etter med en regional målsetning om maksimalt 300 dekar pr. år.⁴²

I Norge er selvforsyningsgraden på 44 %. Dersom man inkluderer fisk, er selvforsyningsgraden i Norge 45 %. I 2021 var selvforsyningsgraden 45,9 %. Tallene er delvis omdiskutert, dette fordi man kan bruke ulike utregningsmetoder. Dersom man inkluderer alle relevante områder, som for eksempel import av fôr, så ender selvforsyningsgraden på 36 %. Dette er forsvinnende lite, og trenden er nedadgående. Dette betyr at man før eller siden må ha en alvorlig nasjonal diskusjon om hvorvidt selvforsyning av mat, er et viktig mål i Norge. Man må innføre nasjonal politikk som sørger for at matproduksjon er et finansielt og yrkesmessig forsvarlig yrke, i motsetning til slik utviklingen er i dag.⁴³

Som en stor landbrukskommune er Bjerkreim opptatt av at landbruksnæringen har løpende faglig fornying til å takle morgendagens krav til produksjon av mat.

Samordning mellom jordbruk og skogbruk

Erfaringer med planteskogen i Bjerkreim viser en bra produksjon med kvalitetstømmer. Som kjent sier vi at Rogaland er et 2-prosentsfylke når det gjelder skogareal, mens vi er et 4-prosentsfylke når det gjelder skogproduksjon. Det vil med andre ord si at plantefeltene i Rogaland produserer dobbelt av gjennomsnittet i Norge. Dette gjelder også i Bjerkreim.

De fleste gårdsbruk i Bjerkreim har arealer som ikke utnyttes optimalt, og noen av disse arealene bør vurderes plantet med gran. Det er viktig å skape fremtidige ressurser og verdier på fremtidsgården. I fremtiden vil avvirking av tømmer gi sårt tiltrengte driftsinntekter ved uår i jordbruket. Vi skal heller ikke glemme skogens betydning for gårdens klimaregnskap.

⁴¹ <https://www.statsforvalteren.no/nn/Rogaland/Landbruk-og-mat/Jordvern/ny-nasjonal-jordvernstrategi/>

⁴² <https://www.statsforvalteren.no/nb/Rogaland/Landbruk-og-mat/Jordvern/ny-nasjonal-jordvernstrategi/>

⁴³ <https://www.nibio.no/nyheter/ferske-tal-om-norsk-sjolvforsyning>

Husdyrgjødsel

Det har i flere år vært bebudet nytt gjødselregelverk fra Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet, som har ulik vurdering av behovet for skjerp krav til spredeareal. Dersom det blir vedtatt stor reduksjon i lovlig antal kg fosfor tilført pr dekar matproduserende areal, må dyretallet reduseres på mange bruk i kommunen. Resultatet er mindre matproduksjon. Kommunen avventer arbeidsgruppen i Rogaland sitt arbeid, hvor siktemålet er å dokumentere balansert gjødsling (lovlig tilført mengde fosfor tilsvarer forventet opptak av fosfor i avlingen) i fylket, for å unngå store endringer i kravet til spredeareal.

Myr

Mellom 2 og 3 % av landarealet i Bjerkreim er myr. Ca. 2.500 da; som utgjør 17 % av av det totale myrarealet; er anslått å være egnet til nydyrking til produktiv matjord. Fra juli 2020 ble det nasjonalt innført et forbud mot nydyrking av myr med en snever adgang for kommunen til å gi dispensasjon. Forbudet har vært omdiskutert, men er godt kjent, og har ført til at det kommer inn få søknader om nydyrking av myrareal. Nydyrkingsbehovet skal alltid vurderes opp mot hensynet til klima og natur- og kulturlandskap. Det vil være den nasjonale forskriften med tilhørende retningslinjer, som vil styre kommunen sitt arbeid ved behandling av søknader i myrområder.

Landbruket i 2050

Landbrukspolitikken i Norge har i relativt lang tid vært fokusert på industrialisering og effektivisering. I det ligger større bruk og bedre utnyttelse av ressursene. Dette er motstridende mot dyrevelferd og ikke minst bærekraft. Dersom utviklingen fortsetter vil det ikke være usannsynlig at den store majoriteten av matproduksjon i Norge, blir konsentrert på få og store bruk i de beste områdene.

Det er også en reell problemstilling at en større del av jordbruksproduksjonen i realiteten blir flyttet ut av landet, til land som har bedre vekstvilkår enn det norske bønder har.

Endringene i landbruket i Europa og resten av verden, skjer imidlertid utrolig raskt. For eksempel har Nederland vedtatt å redusere sine utslipp med 50 % innen 2030, og det vil få store utslag på det intensivt drevne landbruket i Europa. Les mer om landbruk i Tema 1 «Arealforvaltning» og Tema 4 «Næring».

Landbruket, selvforsyningsgrad og beredskap er svært viktig for totalforsvaret av landet, og for å redusere risiko ved alvorlige globale hendelser.

Redusert jordbruksdrift og aktivitet vil føre til at landet gror mer igjen, som igjen medfører betydelig mindre utmark der mennesker kan bevege- og oppholde seg – bla. i fritiden. Det vil også ha negative effekter på naturmangfoldet, som allerede er under press. Økt import vil medføre at Norge ikke har kontroll over dyrevelferd, sprøytemidler eller bruk av medisiner (eks. antibiotika) i produksjonen. Markedet vil i større grad styre produksjon, og det er sannsynlig at man vil oppleve perioder der produkter ikke er tilgjengelige på bakgrunn av lønnsomhet for produsenter. Det vil også medføre en ny sentralisering, til byer som allerede er i krise som følge av boligmangel og mangel på arealer som er attraktive. Bygdene vil i stor grad fraflyttes på bakgrunn av manglende næringsgrunnlag og jobbmuligheter.

Kompetanse og kunnskap er viktig i landbruket, og vil høyst sannsynlig bli enda viktigere framover, for å møte krav og forventninger innenfor miljø, energi og optimalisering av drifta på gården.

Tema 9 – Helse og beredskap

Kommunen har et helhetlig beredskapsansvar for innbyggernes liv og helse, og for å opprettholde kritisk infrastruktur i kommunen ved uønskede hendelser, kriser og krig. Med kommunal beredskapsplikt forstås kommunens planlegging, arbeid og tiltak for å opprettholde kritisk infrastruktur og viktige samfunnsfunksjoner ved uønskede hendelser, kriser og krig. Innbyggerne må sikres tilgang til mat, drikkevann, strøm, kommunikasjon m.m., og viktige samfunnsfunksjoner skal opprettholdes. Kommunen har ansvar for å organisere kriseledelse for kommunen og operativ ledelse i helse- og sosialvirksomhetene som kan håndtere lengre varende kriser. Kriseledelse skal gis systematisk opplæring og øving, kjenne beredskapsplanene og i kriser kunne samhandle med nabokommuner, politi, helseforetak, forsvaret, frivillige organisasjoner, statsforvalter og øvrige myndigheter.

Helse

I Norge er det bred tverrpolitisk enighet om opprettholdelsen av velferdsstaten med solidariske helsetjenester. Regjeringens politiske plattform gir tydelig uttrykk for den politiske viljen til å utvikle landets helsetjenester. Kommunale helse- og omsorgstjenester er en viktig del av det. Kommunene har ansvar for å sørge for gode og forsvarlige helse- og sosial-tjenester til alle som trenger det, uavhengig av alder eller diagnose.⁴⁴

Lovgrunnlag

Helse- og omsorgstjenesteloven⁴⁵ definerer følgende formål:

1. forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne,
2. fremme sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer,
3. sikre at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre,
4. sikre tjenestetilbudets kvalitet og et likeverdig tjenestetilbud,
5. sikre samhandling og at tjenestetilbudet blir tilgjengelig for pasient og bruker, sikre nødvendig opplæring av pasient, bruker og pårørende, samt sikre at tilbudet er tilpasset den enkeltes behov,
6. sikre at tjenestetilbudet tilrettelegges med respekt for den enkeltes integritet og verdighet og
7. bidra til at ressursene utnyttes best mulig.

Videre er det bl.a. følgende lover og forskrifter som legger føringer eller har betydning for helsetjenester:

- Pasient- og brukerrettighetsloven
- Helsepersonelloven
- Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- Forskrift om kvalitet i pleie- og omsorgstjenesten
- Psykisk helsevernloven

⁴⁴ <https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/helse--og-omsorgstjenester-i-kommunene/id10903/> Hentet 10.01.2023

⁴⁵ Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

- Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten
- Lov om behandling av helseopplysninger ved ytelse av helsehjelp
- Forskrift om pasientjournal mm.
- Barnevernsloven mm

Med økende press i helse- og omsorgssektoren øker avhengigheten mellom aktørene og bedre samhandling, forståelse på tvers av organisatoriske grenser, omstillingsevnen- og ikke minst viljen- blir viktigere.⁴⁶ Fokus må rettes mot pasientens helsetjeneste, der pasientenes/brukernes behov skal settes i sentrum. Hva som er viktig for den enkelte skal vektlegges i fortløpende. Medvirkning og pasientsikkerhet skal sikres, og tildeling av tjenester skal være i tråd med pasientens/brukerens rettighetene.

Barnevernreformen

Barnevernreformen, også kalt oppvekstreformen, trådte i kraft 01. januar 2022. Barnevernreformen kalles også en oppvekstreform for kommunen, for å synliggjøre at det er en reform for hele kommunen og ikke bare for barneverntjenesten, spesielt i forhold til forebygging. Kommunen har med dette fått økt faglig og økonomisk ansvar for barnevernet. Bedre barnevern, med mulighet for lokale tilpasninger i tjenestetilbudet, er det sentrale målet i reformen.

I tråd med sentrale føringer ønsker Bjerkreim kommune å jobbe for et målrettet barnevern gjennom et tverrfaglig samarbeid med hele oppvekstsektoren:

- Kommunene skal styrke arbeidet med tidlig innsats og forebygging
- Hjelpen skal tilpasses barn og familiers behov
- Rettsikkerheten til barn og familier skal ivaretas
- Ressursbruken og oppgaveløsningen i barnevernet skal bli mer effektiv

Kommunen vil fokusere på god ledelse, styring og samarbeid for å lykkes med reformen, både når det gjelder barnevernet og det samlede familiestøttende arbeidet i kommunen. Samhandlingen mellom kommuner og det statlige barnevernet er også viktig. Les mer om barneverntjenesten i Bjerkreim under Tema 10 «Kommunen som lokalsamfunn og tjenesteyter».

Fremtidsrettete helsetjeneste

For å sikre fremtidens helse- og omsorgstjeneste er det behov for å tenke nytt om kompetanse, rekruttering, ledelse, teknologi, samhandling og oppgavedeling. Samtidig med økning av rettighetene til den enkelte, er det også en økende forventning i samfunnet at innbyggere i større grad ta ansvar for egen helse. Dette spørsmål, og svarene vi finner, vil ha stor betydning for hvordan vi vil utvikle morgendagens helsetjenester som vil gi både nye utfordringer og nye muligheter.

Fremtidig utfordringsbildet i korte trekk

- Demografisk utvikling: Vi blir flere og eldre
- Vekst i kostnader til nye metoder og teknologi
- Pasienten er informert, krever sine rettigheter og forventer mer
- Flere trenger behandling lengre

⁴⁶ Demografisk utvikling, ressursmangel og kompetansebehov, ...

Lokale forhold/mål

Lokalt må utforming av nytt helsesenter ta høyde for utviklingen og usikkerheten ift fremtidige utviklingstrekk, og må være fleksible nok i forhold til evt. organisatoriske endringer. Øvrige tjenestene på alle nivåer på omsorgstrappen må utvikles og tilpasses, og det er sannsynlig at tjenestedesign på noen områder må revurderes og at organisatoriske endringer blir nødvendig. Dette kan også innebære at man på noen områder må bygge kompetanse og øker personelle ressurser for å skape gevinster i tjenestene. Selv om vårt ansvar hovedsakelig gjelder vår organisatorisk enhet som selvstendig kommune, er vi nødt til å vurdere tiltakene opp mot gevinster i et større samfunnsperspektiv.

Utfordringsbildet i forhold til psykisk helse i samfunnet er i stadig endring. Det er en forventning om at man både i et behandlingsperspektiv, men i økende grad også i et forebyggende perspektiv, utvikler kunnskap og metoder for å møte behovene i alle aldersgrupper. I denne sammenheng er det viktig å nevne at psykisk helse ikke skapes i helsesektoren. Et viktig strategisk mål må derfor være å sørge for at de sektorer som har de mest sentrale virkemidlene for å fremme psykisk helse også har felles forståelse og et bevisst forhold til området. Barnehager, skoler, arbeidsplasser, lokal- og nærmiljø er noen av de viktigste arenaer for å fremme god psykisk helse, og dette skal også henge sammen med kommunens satsinger innenfor folkehelse.

Kommunen skal bidra til å skape et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Gode og trygge boforhold, barnehager, skoler og nærmiljø er en del av dette. Les mer om dette under Tema 6 «Folkehelse og livskvalitet» og Tema 7 «Barn, unge og eldre». Kommunale virkemidler kan bidra til økonomisk trygghet og god integrering, og legge grunnlaget for god psykisk og fysisk helse. Det å fremme gode oppvekstvilkår er en samfunnsoppgave der alle innbyggere har et ansvar. Tidlig innsats og målrettede tiltak viser seg til å være et godt virkemiddel i et forebyggende perspektiv. Kommunen har dette som et viktig satsingsområde i både levekår og oppvekst, og sektorer må i denne sammenheng samhandle effektiv på tvers av organisatoriske grenser for å møte behovene til den enkelte, skaper arenaer for dialog og reell medvirkning, og bruker kunnskaps- og forskningsbaserte metoder. Dette forutsetter ansatte som har kompetanse og evnen til å holde seg oppdatert, og at kommunen som arbeidsgiver jobber kontinuerlig for å utvikle fagmiljøet, skaper tilstrekkelige rammer og være attraktiv.

Beredskap

Definisjon og lovgrunnlag

Norske kommuner er en del av landets beredskapsstruktur. Kommunene har et grunnleggende ansvar for å ta vare på befolkningens sikkerhet og trygghet innenfor sitt geografiske område. Det betyr at kommunen skal oppfylle kravene i *lov om kommunal beredskapsplikt og sivilbeskyttelsesloven*, i tillegg til tilhørende forskrifter.

Samfunnssikkerhet skal blant annet ivaretas gjennom plan- og bygningsloven. Kommunene har ansvar for å koordinere kommunens arbeid innenfor samfunnssikkerhet og beredskap basert på et oppdatert risikobildet, inkl. øvelser og øvelseevaluering.

Kommunen må også bidra til å skape forståelse i sivilbefolkningen ift ansvar den enkelte har ved akutte kriser og hendelser, og generelt ved å bygge mer motstandsdyktige samfunn jf. risikoer som er identifisert eller forutsigbar.

I Bjerkreim kommune danner helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse grunnlag for kommunens overordnet beredskapsplan. Overordnede risikovurderinger skal være basert på risikovurderinger og tiltak som legges til grunn på sektor- og enhetsnivå.

I Bjerkreim kommune er kommunedirektøren overordnet beredskapsansvarlig. Kommunalsjefer har ansvaret for risikovurderinger, sikkerhets- og beredskapsarbeidet i egne enheter. Ansvaret er definert i delegasjonsreglementet og beskrevet i kommunens beredskapsplan. Ved hendelser av et visst omfang etableres kriseledelsen for å koordinere beredskapsarbeid overordnet, støttet av beredskapskoordinator og andre støttefunksjoner.

Helseberedskap

Definisjon

Helseberedskapens formål er å verne liv og helse og bidra til at befolkningen kan tilbys nødvendig helsehjelp og sosiale tjenester ved kriser og katastrofer i fredstid og krig. Helseberedskap er forvaltningens og helse- og omsorgstjenestens forebygging av uønskede hendelser og håndtering av disse.⁴⁷

Kommunen skal ta vare på sine innbyggere, ivareta helse og omsorgs-tjenester, gi tilrettelagt informasjon til innbyggerne og bidra til rask normalisering av situasjonen.

Bjerkreim kommune skal:

- være robust nok til å kunne innfri forventninger og krav som følge av definert ansvar i helseberedskapsloven⁴⁸
- skal være tilgjengelig for koordinering med andre parter som eksempelvis spesialisthelsetjenesten
- skal gi verifisert og tilstrekkelig tilpasset informasjon ut til (alle) sine innbyggere. Informasjon skal være i samsvar med kommunikasjon fra andre overordnede informasjonskanaler fra relevante myndigheter.

Kritiske samfunnsfunksjoner (og kritisk infrastruktur)

Med utgangspunkt i kritiske samfunnsfunksjonene som fremgår i Prop. 1 S for Justis- og beredskapsdepartementet og budsjettinnstillingen i Stortinget og med utgangspunkt i rapporten *Samfunnets kritiske funksjoner* fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har departementene utarbeidet en liste som skal bidra til å tydeliggjøre hvilke typer virksomheter og personellgrupper som er sentrale for å opprettholde driften av kritiske samfunnsfunksjoner. Listen blir oppdatert i 2021 som følge av læringspunkter under pandemien.

- **Liste over virksomheter med kritisk samfunnsfunksjon og nøkkelpersonell**

⁴⁷ Nasjonal helseberedskapsplan 2018, HOD

⁴⁸ Lov om helsemessig og sosial beredskap (helseberedskapsloven)

Kommunen skal kunne yte forsvarlige tjenester til befolkningen i kriser og katastrofer i fred og krig. Det betyr at kommunene også må sikre forsyning av innsatsfaktorer og sikre kritisk infrastruktur de trenger for å yte tjenesten. Dette gjelder blant annet personell, legemidler og medisinsk utstyr, IKT/EKOM-tjenester, mat, vann- og strømforsyning mm. Kommunene skal ha systemer og tiltak for disse kritiske innsatsfaktorene.

Utdypende målsettinger og strategier

1. Ha en god og effektiv helsetjeneste, der brukernes behov i de ulike livsfasene settes i sentrum. Tiltak: Tilpasse og effektivisere med å ta i bruk ny teknologi og nyskaping innen helse- og omsorg.
2. Kommunens helsetjenester skal baseres på å være målrettede og behovsstyrte, og skal sikre god brukermedvirkning. Tiltak: KDP Helse skal oppdateres hvert 4. år, og skal i tråd med nasjonale forventninger i større grad ha fokus på innbyggernes ansvar for egen helse.
3. Innbyggere skal ta ansvar for egen helse og eget liv. Tiltak: Tjenestetilbudet skal ta utgangspunkt i brukerne sine ressurser, mål og ønsker. Kommunen skal spille en aktiv rolle i å fokusere positivt til en omlegging av livsstil.
4. Ta høyde for utviklingen og usikkerheten ift fremtidige utviklingstrekk, og være fleksible nok til å kunne håndtere endringer i behovet og tilpasse organiseringen. Tiltak: Sikre at planleggingsarbeid er basert på et tilstrekkelig kunnskaps- og informasjonsgrunnlag.
5. Utvikle kunnskap og metoder for å møte behovene i alle aldersgrupper, både i et behandlingsperspektiv og i et forebyggende perspektiv. Tiltak: Sikre generell kunnskap i organisasjonen og nødvendig kompetanse. Sikre et helhetlig tjenestetilbud som omfatter alle nivåer på omsorgstrappen. Tilrettelegge systematisk for kompetansehevingstiltak. Tilrettelegge for tverrfaglig samarbeid.
6. Styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlig innsats innen helse og barnevern. Tiltak: Fremme fysisk og psykisk helse, og bidra til en aktiv og sunn livsstil for brukere av helse- og oppveksttjenester. Fokus skal rettes både på individuelle og samfunnsmessige forhold. Jobber helsefremmende ift faktorer som utgjør en økt helserisiko.
7. Være robust nok til å kunne innfri forventninger og krav som følge av ansvaret i helseberedskapsloven. Tiltak: Kommunen skal arbeide systematisk og helhetlig basert på et oppdatert risikobilde i lokalsamfunnet og befolkningen for øvrig. ROS-analyse og overordnet beredskapsplan skal sikre kommunens krisehåndteringsevne og synliggjøre ansvaret. Egenberedskap blant innbyggerne skal styrkes.
8. Kommunen skal være tilgjengelig for koordinering med andre parter, eksempelvis spesialisthelsetjenesten e.a. Tiltak: Kommunen skal jobbe for god samvirke med relevante aktører og virksomheter i arbeidet med forebygging, beredskap og krisehåndtering. Beredskapshåndtering skal skje basert på de etablerte beredskapsprinsippene.
9. Kommunen skal i krisesituasjoner ha god prioriteringsevne for å kunne opprettholde kritiske tjenester og kritisk infrastruktur på en forsvarlig måte, også over tid. Tiltak: Ledere i tjenestene skal kjenne til risikobilde i egen enhet og kunne iverksette tiltak ved behov. Kriseledelsen skal kjenne overordnet risikobilde og kunne koordinere overordnede tiltak ved uønskete hendelser i større skala. Beredskapssystemet og planverket skal være støtteverktøyer for effektiv håndtering.
10. Skal gi verifisert og tilstrekkelig tilpasset informasjon ut til (alle) sine innbyggere. Informasjon skal være i samsvar med kommunikasjon fra andre overordnede informasjonskanaler fra

relevante myndigheter. Tiltak: Kommunen skal etablere en tydelig kommunikasjonsstrategi og skal til enhver tid vurdere informasjonskanaler for å nå befolkningen. Kommunen skal være tilgjengelig, kunne ta imot og videreformidle kritisk informasjon fra andre myndigheter etter gjeldende beredskapsprosedyrer.

Tema 10 – Kommunen som lokalsamfunn og tjenesteyter

Kommunen er lokaldemokratisk arena som forvalter viktige oppgaver og tjenester som berører folks hverdagsliv. Innbyggerne skal kunne ha tillit til at kommunen løser sine oppgaver på en måte som ivaretar en høy etisk standard. Det er viktig å sikre at ulike stemmer blir hørt og at ulike interesser blir representerte. Dette gjelder blant annet ungdom, eldre og innvandrere. Sosialt bærekraftige lokalsamfunn handler om samfunn preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø. Gjennom planprosessene kan kommunen legge til rette for en sosialt bærekraftig samfunnsutvikling. I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for 2019-2023 legger regjeringa vekt på at kommunene skal planlegge for å skape en bærekraftig samfunnsutvikling, sikre sosial rettferdighet og god folkehelse.

I 1985 kom det en ny plan- og bygningslov. Med denne loven kom også elementet av samfunnsplanlegging tydeligere til uttrykk (jf. § 20-1 plan- og bygningsloven 1985). Det ble vektlagt at kommunene skulle utføre en løpende kommuneplanlegging med sikte på å samordne den fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling innenfor sine områder.

Kommuneplanens samfunnsdel er verktøyet for kommunens helhetlige planlegging. Den ivaretar både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Gjennom arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel skal kommunen vektlegge viktige utfordringer knyttet til samfunnsutvikling og synliggjøre de strategiske valg kommunen tar. Spesielt viktig er dette for sentrale samfunnsforhold som folkehelse, barn og unge, integrering, næringspolitikk m.m

Kommunen som lokalsamfunn

«Forutsetningene for utvikling varierer fra sted til sted. Likevel er det et sett med faktorer som vi vet er viktige. Vi vet for eksempel at bredden i det lokale arbeidsmarkedet har betydning for om folk velger å flytte til et sted, mens trivsel og gode tjenester får folk til å bli boende.» En av kommunens viktigste oppgaver er å skape et trygt, attraktivt og inkluderende lokalsamfunn. Bjerkreim kommune er stor i areal, men liten i folketall. I slike settinger er kommunen desto viktigere som utgangspunkt for lokalsamfunnets utvikling, og kommunen bør alltid være i forkant av innbyggeres, næringenes og frivilliges behov.

Lokalsamfunnet i Bjerkreim er preget av de gode relasjonene og frivilligheten. Frivillighet er ofte høyere i distriktene enn i byene, og Bjerkreim er intet unntak. Eksempelvis er hytten på Storafjellet i stor grad fra frivillighet, og som gir markedsføringsverdi og legger til rette for konsumenter i form av turisme, som kanskje ellers ikke ville tatt turen til kommunen.

Lokal tilhørighet og lokalkultur er avgjørende for tett samhold i bygda, og på tross av avstandene er det unike egenskaper i innbyggerne i kommunen som gjør dem til en «Bjerkreimsbu». Dette er områder som bør dyrkes videre, og en felles tilhørighet er et viktig moment innenfor flere områder,

ikke minst tilflytting. Det er attraktivt at kommunen man bosetter seg i har godt samhold og en klar kultur som skaper tilhørighet hos eksisterende og potensielt nye innbyggere.

Kommunen som tjenesteyter

Bjerkreim kommune er en liten kommune i innbyggertall og har derfor begrensede ressurser. Kommunen er likevel stolt av kort saksbehandlingstid og godt fokus på viktige arbeidsområder. Dette er i stor grad knyttet til sterk kompetanse og god rekruttering av multikompetent arbeidskraft som kan begi seg ut på arbeidsoppgaver innenfor fagområder de ikke nødvendigvis jobber med daglig. Dette skaper et godt grunnlag for en fleksibelt organisasjon, men det har også noen negative konsekvenser. Administrasjon er sårbar for endringer, og det vil alltid være områder som nedprioriteres på grunn av kapasitet.

Bjerkreim kommune yter en rekke tjenester for sine innbyggere. Helse, sosiale begivenheter, skole og utdanning, folkehelse, beredskapstjenester, fritidsaktiviteter, saksbehandling, infrastruktur og ikke minst å sørge for god, bærekraftig utnyttelse av kommunens arealer.

Som tjenesteyter i offentlig sammenheng er det ofte lovpålagte krav til tjenester som skal ytes, men det er også et handlingsrom for å måtte ta avgjørelser på hvilke områder som skal prioriteres høyere enn andre. Ofte må det gjøres et valg mellom ny barnehage eller ny skole. Disse prosessene vil ofte kunne påvirkes av kommunens innbyggere, slik at prioriteringene stemmer overens med innbyggernes behov.

Det er igangsatt arbeid med en oppvekstplan som skal være en overordnet strategiplan for sektor og oppvekst og utdanning

Skole

Bjerkreim kommune har to grunnskoler, Vikeså skule (1-10) og Bjerkreim skule (1-7). Skolene skal sikre god utdanning i tråd med FN sitt bærekraftsmål. Kommunen vil videreføre eksisterende målsettinger som er:

- Skolen skal motivere og bidra til at elever blir mer bevisst på, og engasjert i, læringsprosessen og sitt eget læringsmiljø.
- Arbeide sammen med elever, foresatte og ansatte for et godt psykososialt miljø.
- Arbeid for å gjøre opplæringen mer praktisk og variert.
- Styrke opplæringen i regning, lesing og skriving, slik at elevene får flere opplevelser av mestring, økt motivasjon og læring. Satsingene skal inngå i alle fag.
- Styrke klasseledelse.
- Sikre at samarbeid hjem/skole framstår med tydelige felles målsettinger. I samarbeidet bør en se på hverandre som en ressurs i barnets oppvekst, og legge vekt på at samarbeidet består av både informasjon, dialog og medvirkning.
- Sikre at skolene i kommunen er tiltalende og funksjonelle i bruk. Uteområde skal være tilstrekkelig stort i areal og være utformet slik at det på en positiv måte stimulerer til lek, fysisk aktivitet og kunne benyttes i ulike lærings situasjoner.
- Sikre at personalet i skolene skal oppleve en arbeidsplass som stimulerer til faglig utvikling, samhold og engasjement.

- Videreføre utviklingsarbeidet knyttet til elevvurdering. Målsettingen er at elevvurderingen skal gi best mulig informasjon til lærer, elev og foresatte, slik at opplæringen kan tilpasses forutsetningene til den enkelte elev.
- Aktivt bruke relevant statistikk og annet materiale, som omhandler grunnopplæringen, for å analyse og vurdere kvaliteten på den grunnopplæringen som gis til elevene.

Barnehage

Bjerkreim kommune har 2 barnehager, 1 privat (Storafjellet) og 1 kommunal (Røysekatten). Skjeraberget barnehage ble nedlagt på grunn av manglende behov.

Mål og prioriteringer fra forrige periode videreføres:

- Prioriterer lek som viktig i seg selv, og som barns viktigste kilde til trivsel.
- Sikre at alle barn, foreldre og personale opplever at barnehagehverdagen er rik på gode opplevelser og lek. De skal oppleve omsorg, medvirkning og tillit.
- Sikre at barnehagene bidrar til at barna får utvikle et godt selvbilde og selvfølelse, slik at de får tro på seg selv og det de har å bidra med til fellesskapet.
- At barna skal forlate barnehagen rike på erfaringer og opplevelser som vil være nyttig resten av livet.
- Være undrende sammen med barna, og være en aktiv bruker av naturen.
- Barnehagene ønsker å være iderike, kjærlige og engasjerende. Ha tiltalende og funksjonelle barnehager. Uteområdet skal være tilstrekkelig stort i areal og utformet slik at det på en positiv måte stimulerer til lek og fysisk aktivitet. Det er verdifullt for barnas utvikling at det er kort vei til natur og friområder, slik at disse kan benyttes til turer og i ulike lærings situasjoner.
- At personalet i barnehagen skal oppleve en arbeidsplass som stimulerer til faglig utvikling, samhold og engasjement. Målsettingen er at de ansatte skal være stolte av å jobbe i barnehagene i Bjerkreim.

Kulturskule

Opplæringen som gis i kulturskolen er innenfor fem fagfelt: Dans, musikk, drama, billedkunst og multimedia.

Etterspørselen om å få undervisningstilbud i kulturskolen er større enn kapasiteten pr. d.d. Tilsetting av mer undervisningspersonale vil være utfordringen i tiden fremover hvis en har som mål å gi et større og bredere tilbud.

Kommunen ønsker å

- Utvide opplæringstilbudet i kulturskolen, blant annet innen billedkunst og multimedia. En ønsker også å gi undervisning i litteratur/skrivekunst i samarbeid og samlokalisert med biblioteket. Flere samspillgrupper er også en målsetting.

Bibliotek

Bjerkreim folkebibliotek ligger i tilknytning til Vikeså skule.

Helsetjeneste

Bjerkreim helsestasjon arbeider målrettet innenfor områdene helsearbeid 0-5 år, skolehelsetjeneste, helsestasjon for ungdom, familieveiledning, og jordmortjeneste.

Integrering

Integreringsenheten i Bjerkreim ble opprettet i mars 2022, som en direkte følge av krigen i Ukraina. Integreringsenheten jobber med bosetting og integrering av flyktninger. Integreringsenheten jobber tett sammen med øvrige avdelinger i kommunen.

Omsorgssenter

Omsorgssenteret omfatter sykehjem, hjemmetjenester og psykiatritjeneste. Sykehjemmet har i dag 29 institusjonsplasser, og kan tilby øyeblikkelig hjelp seng. Det er fastlege eller legevakt som kan legge inn i dette tilbudet. Tilbudet kan ha en varighet på inntil 72 timer. Institusjonen har tilbud om fysioterapi for de beboere som har behov for behandling. Institusjonen har egen tilsynslege. Det er også tilknyttet frisør og fotpleie.

Det planlegges igangsetting av nytt kommunalt omsorgssenter og omsorgsboliger for totalt inntil 46 beboere (38 institusjonsplasser og 8 omsorgsboliger), på kommunal tomt mellom Fv 4314 Skjævelandsvegen og Storafjellet FUS barnehage.

Barnevern

Barneverntjenesten har et samarbeid med Dalane barnevern om akuttberedskap/barnevernvakt slik at kommunen har en lovpålagt heldøgn beredskap.

Utfordringsbildet:

Utfordringen for en liten barneverntjeneste er å inneha tilstrekkelig kompetanse på alle felt, finne ressurser og de rette tiltakene for å gi den beste hjelpen til barna, spesielt i forhold til hjelpetiltak.

Tiltak:

Barneverntjenesten skal starte et pakkeforløp for barnevern og unge med rus og psykisk lidelse, som innebærer samarbeid med andre instanser for å kartlegge og ivareta barn og unge, som barneverntjenesten kommer i kontakt med og som vurderes å ha behov for psykisk helsehjelp. Dette er startet i Bjerkreim og prosedyre for forløpet er utarbeidet og tilpasset de lokale forholdene.

Den planlagte «oppvekstplanen» vil få egne føringer og tiltak som støtter opp om barneverntjenesten i kommunen.

Les mer om barnevernreformen under Tema 9 «Helse og beredskap».

Administrasjon og politikk

Kommunene styres og balanseres av lokaldemokratiets to grunnpilarer, kommunepolitikere og kommuneadministrasjon. Det er et klart skille mellom disse to pilarene, der den ene skal stå for den faglige kompetansen og saksutredninger, saksinnstillinger og faglig bistand. Den andre skal gjøre vedtak basert på faglige vurderinger. Politikerne velges av lokalbefolkningen hvert 4. år, mens administrasjon ansettes.

I Bjerkreim kommune er det Kommunedirektøren som er øverste administrative leder. Kommunedirektøren organiserer sin administrasjon med følgende avdelinger og stabs-/støttefunksjoner:

- Avdeling for levekår (helse, omsorg, sosial, integrering og barnevern)

- Avdeling for landbruk, miljø og teknikk (LMT - bygg og eiendom, teknisk forvaltning og landbruk)
- Avdeling for oppvekst og kultur (barnehage, skole, frivillighet og folkehelse, kultur og bibliotek)
- Økonomiavdeling
- Organisasjonsavdeling (kommunikasjon og dokumentasjon, Digitalisering/IT og HR og organisasjon)

Samfunnsutviklingen og veien videre

Bjerkreim kommune har i fremtiden store muligheter for vekst, både i innbyggertall og næringsutvikling. Kommunen ligger godt plassert geografisk, og har gode forutsetninger for bærekraftig, sunn og langsiktig utvikling. Kommunen bør fokusere på grønn omstilling og å sikre kommunal infrastruktur mot klimaendringer. Grønn omstilling er avgjørende for bærekraftig vekst i distriktene, og kan, dersom det gjøres raskt nok, være et fantastisk konkurransefortrinn sammenlignet med næringer i sentrale strøk. Forskning viser at næring i distrikt ofte er næring i nedgang, mens det motsatte gjelder i sentrale strøk. Dette kan snus gjennom et grønt skifte. Nasjonal politikk har lenge lagt sterke føringer for sentralisering, og det er derfor viktig at lokalsamfunnene i distriktene selv tar ansvar for å motvirke trenden. FN regner at innen 2030 vil 70 % av verdens befolkning bo i by. Dette er ikke en bærekraftig utvikling, og det kan skape store muligheter for Bjerkreim for vekst.

Vi ønsker en sterk selvforsyningsgrad i Norge. Med endringene man ser frem i tid er det nærliggende å tenke at å være selvforsynt av mat er det eneste reelle alternativet for å sikre mattilførsel for befolkningen. Dette skaper store krav til utnyttelse av arealene. Urørt norsk natur er et virkemiddel som hjelper både for matproduksjon og for vedlikehold av naturen i seg selv. Det er også avgjørende for arters overlevelse. Arter er vi helt avhengig av dersom man ønsker å produsere mat, ha rent vann, bryte ned organisk materiale, og ha et bærekraftig økosystem. FN har regnet ut at landbruket globalt vil miste inntekter tilsvarende ca. 570 milliarder *dollar* årlig, innen 2030. I all hovedsak på bakgrunn av klimaendringer og tap av arts- og naturmangfold.

Man må derfor tenke nytt og alternativt. Vi må tenke nytt. Vi må innovere og vi må forsøke å skape en bærekraftig utvikling uten at det har negative kostnader for klima, økosystemet, artsmangfoldet og naturmangfoldet. Som kommune bør vi arbeide for at selskaper tar hele kostnaden ved sin virksomhet, og på den måten skaper bærekraftige bedrifter. At selskaper i dag i praksis sosialiserer kostnader og privatiserer inntekter er ikke bærekraftig, og det er ikke sunt for økonomi, samfunn eller miljø. Dersom man må ta i bruk naturen på en måte som ikke ivaretar naturen må det gjøres betydelige beregninger som viser til at fordelene er klart større enn følgene. På den måten kan man skape langsiktige bærekraftige bedrifter som kan hevde seg i et stadig mer klima- og miljøfokusert marked.

Bjerkreim bør derfor legge en langsiktig plan for arealdelen som skal sette av areal til nødvendig utvikling av næringsområder, boligområder, offentlige institusjoner og infrastruktur, som er langsiktig og hensyntar kostnader, klima, økosystemet, eksisterende næring, eksisterende boligområder og miljø. Næringsområdene bør samlokaliseres. Boligområdene bør utvikles nær sentrumsområdene med gå-avstand til sentrumsnæringer og offentlige bygg. Kollektivknutepunkt bør opprettes og det bør utforskes muligheten for å øke kollektivtilbudet betraktelig, for å gjøre det lettere for spesielt unge å forflytte seg i hverdagen. Mulighetene er uendelige, og resultatet kan bli et

bærekraftig, langsiktig, sunt og rasjonelt lokalsamfunn som samtlige innbyggere, uavhengig av etnisk opprinnelse, religion og seksuell legning kan være stolte av og som skaper et skikkelig fundament for våre etterkommere til å utvikle videre.